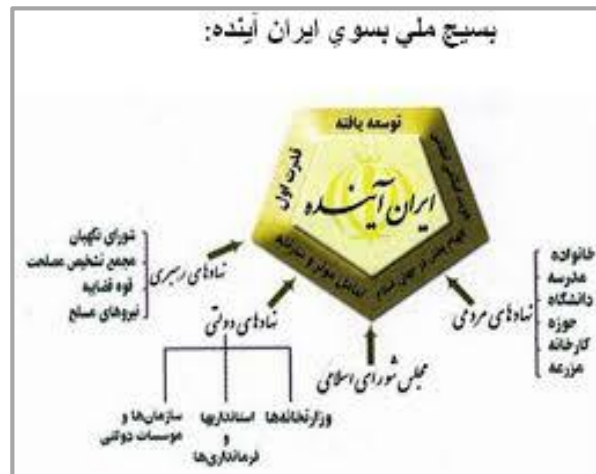

آسیب شناسی سند چشم انداز ۱۴۰۴ جمهوری اسلامی ایران

معاونت سیاستگذاری و راهبری توسعه ملی و منطقه‌ای
امور سیاستگذاری توسعه و مشارکت‌ها

زمستان ۱۴۰۳

فهرست مطالب

مقدمه: چرا کشور نیازمند سند چشم‌انداز است؟

۱ فرآیند تدوین و تصویب سند چشم‌انداز ۱۴۰۴

۲ شناخت و تحلیل ساختار اقتصادی اجتماعی ایران پیش از تدوین سند چشم‌انداز

۳ بررسی سند چشم‌انداز ایران ۱۴۰۴ (تعریف، اجزاء و اهم شاخص‌ها و اهداف)

۴ عملکرد سند چشم‌انداز ۱۴۰۴ جمهوری اسلامی ایران

۵ آسیب‌شناسی سند چشم‌انداز ۱۴۰۴ ایران

مقدمه: چرا کشور نیازمند سند چشم‌انداز است؟

❖ کشورها برای هدایت مسیر توسعه و پیشرفت خود در آینده، نیاز به چشم‌انداز دارند. در واقع **تدوین چشم‌انداز** به منظور **ترسیم اهداف بلند مدت**، کاهش مخاطرات و **واکنش‌های انفعالی و پیشگامی** در تحولات آینده، ایجاد برنامه راهبردی قابل تطبیق با آینده هوشمندانه‌تر، افزایش **انعطاف‌پذیری در برابر بحران‌ها و چالش‌های پیش‌بینی‌نشده** و .. ضروری می‌باشد.

❖ هدف از تدوین چشم‌انداز، **دستیابی کشورها به جایگاه‌های مناسب توسعه‌یافتگی** همراه با **مشارکت مردمی و تعامل سازنده بین‌المللی** است.

فصل اول:
فرآیند تدوین و تصویب سند چشم‌انداز ۱۴۰۴

مقاطع تدوین اسناد با رویکرد چشم انداز در کشور

اواخر دهه ۱۳۹۰

اواخر دهه ۱۳۷۰

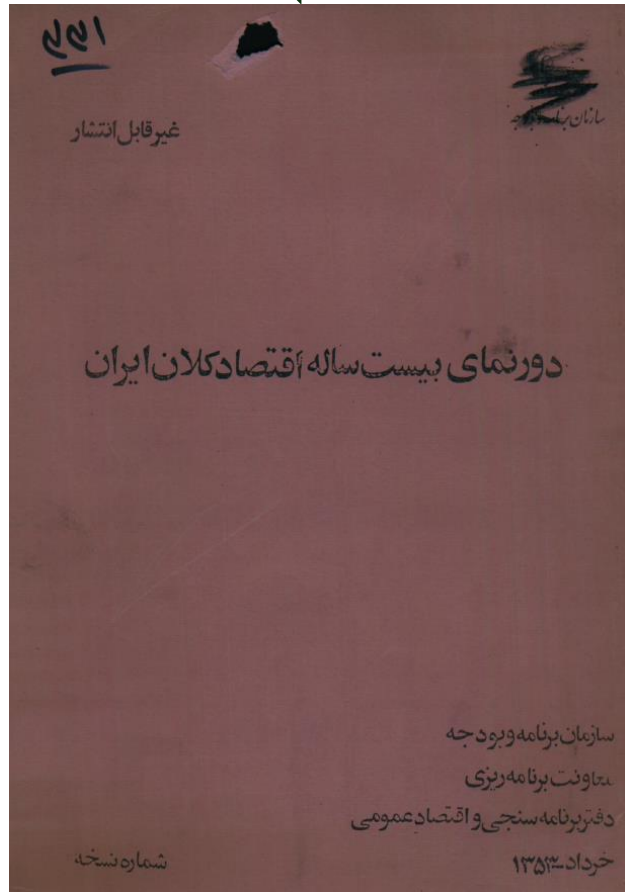
سال های ۱۳۵۱ - ۱۳۵۳
(قبل از انقلاب)

مقاطع تدوین چشم انداز

سال های ۱۳۵۳ - ۱۳۵۱ (قبل از انقلاب)

اواخر دهه ۱۳۷۰

اواخر دهه ۱۳۹۰

در همایش **دورنمای بیست ساله اقتصاد کلان ایران در سال های ۱۳۵۳-۱۳۵۱** ، ابعاد مختلف جامعه ایران تا سال ۱۳۷۱ بررسی شده بود. پهلوی دوم معتقد بود ایران دیگر همان کشور پانزده سال قبل نیست. وی بر این باور بود که زمان آن رسیده است که چشم انداز خود برای تبدیل ایران از یک کشور عقب مانده به یک کشور پیشرفته را تبیین کند و با اجرای برنامه عمرانی ششم قطعا درهای تمدن بزرگ برای ایرانیان گشوده خواهد شد و ایرانیان بیش از پیش از میوه های حاصل از انقلاب سفید برخوردار خواهند شد.

ضرورت تهیه سند چشم انداز برای کشور از کجا شروع شد؟

طرح ضرورت تبدیل کشور به تراز بالای توسعه یافتگی به عنوان یک کشور مسلمان موفق در توسعه با الگو گیری از مالزی

سکانس چهارم

روی کار آمدن دولت اصلاحات و قرارگیری محور برنامه سوم توسعه بر اصلاحات ساختاری- نهادی در اقتصاد کشور بازدید رئیس جمهور خاتمی و دبیر وقت شورای عالی امنیت ملی (حسن روحانی) از کشور مالزی در سال ۱۳۷۸

سکانس سوم

ضرورت های بازسازی پس از پایان جنگ در دوره سازندگی و آشنایی کشور با پیشرفت های مالزی بعد از بازدید آیت الله هاشمی از مالزی در سال ۱۳۷۳ (۱۹۹۴ میلادی)

سکانس دوم

شنبه ۹ شهریور سال ۱۳۷۰، مالزی واواسان ۲۰۲۰ یا چشم انداز ۲۰۲۰ خود را مصادف با روز ملی خود، اعلان عمومی کرد.

سکانس اول

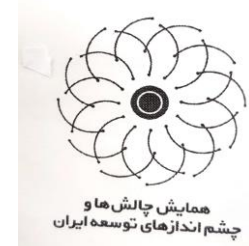
مقاطع تدوین چشم انداز

اواخر دهه ۱۳۹۰

اواخر دهه ۱۳۷۰

سال های ۱۳۵۳ - ۱۳۵۱ (قبل از انقلاب)

اهداف همایش چشم انداز توسعه ایران

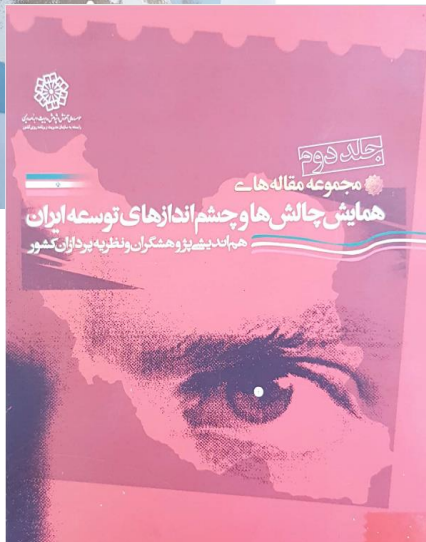
- ❑ شناخت فرصت ها و تهدیدهای اصلی در فرایند توسعه کشور
- ❑ شناخت چشم انداز وضعیت ایران در صورت تداوم وضع موجود
- ❑ شناخت گزینه یا گزینه های مطلوب در چشم انداز توسعه ای ایران
- ❑ تشخیص و طرح چالش های عمده فرا راه حصول به چشم انداز مطلوب در جامعه
- ❑ ایجاد شرایط برای طرح و بحث آرای اندیشمندان در باب توسعه
- ❑ کمک به ایجاد انسجام و پیوستگی ملی در طریق ایجاد وفاق اندیشه ای.

مقاطع تدوین چشم انداز

اواخر دهه ۱۳۹۰

اواخر دهه ۱۳۷۰

سال های ۱۳۵۳ - ۱۳۵۱ (قبل از انقلاب)

صفحه	عنوان	فهرست مطالب
۱۱	● مباحث تحولات بین المللی، چشم انداز اقتصاد جهان و ایران	● چشم انداز تحولات اقتصادی ایران و تشریح محورها، مضامین و نظام برنامه ریزی برنامه سوم توسعه کشور
۱۳	● ژئوپلیتیک جدید منطقه ای و آینده توسعه بافتگی ایران	دکتر مسعود تیل
۱۵	● تحلیل ژئوپلیتیک منطقه ایران و بازار مشترک منطقه ای	دکتر محمود سریع القلم
۱۷	● بررسی تطبیقی برخی از شاخصهای عمده اقتصادی میان ایران و فئده کشور جهان	دکتر پیروز مجتهدزاده
۱۹	● The Experience of Development Planning in China	دکتر فرشید مجاور حسینی
۲۰	● Wang Huijiong	
۲۵	● Possible Application to other Developing Countries	
۲۷	● Restructuring Public Administration to Meet Regulatory Needs of Iran's Evolving Market Economy	
۲۹	● رشد پایدار، مفهوم الزامات و ایهیت	
۳۱	● قانون گذاری رشد، موانع ذهنی و ضرورت اصلاح دیدگاهها در فرایند توسعه اقتصادی - اجتماعی ایران	دکتر محمدعلی قطفیری
۳۳	● ضرورت رعایت انضباط پولی در برنامه ریزی برای اقتصاد ایران	اسیرهوشنگ شهیدی
۳۵	● ضرورت رعایت انضباط پولی در برنامه ریزی برای اقتصاد ایران	دکتر حیدر پوریان

ردیف	نام محورها	نام موسسه
۱	بازار، دولت و برنامه	موسسه توسعه و تحقیقات اقتصادی (دانشگاه تهران)
۲	نظام برنامه ریزی و مدیریت توسعه	مرکز تحقیقات اقتصاد ایران (دانشگاه علامه طباطبایی)
۳/۱	جهانی شدن و اقتصاد ایران	موسسه مطالعات و پژوهشهای بازرگانی
۳/۲	نظم جهانی و جامعه ایران	مرکز تحقیقات استراتژیک
۴	مبانی اندیشه و ارزشهای دینی در برنامه های توسعه	انجمن علمی اسلام و توسعه اقتصادی
۵	علوم فنون و دلالی	پژوهشکده مطالعات فناوری پژوهشهای علمی و صنعتی
۶	چشم اندازهای ممکن و مطلوب در اقتصاد و جامعه ایران	پژوهشکده اقتصاد (دانشگاه تربیت مدرس)
۷	امنیت عمومی و انضباط اجتماعی	مرکز تحقیقات ناجا
۸	توسعه قضایی	دفترخانه شورای عالی توسعه قضایی
۹	سیاست داخلی	دفتر مطالعات سیاسی وزارت کشور
۱۰	فقر و شکاف اجتماعی	موسسه عالی پژوهش تأمین اجتماعی
۱۱	مبانی فرهنگی توسعه	پژوهشکده علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
۱۳	بهره وری ملی و توسعه	سازمان بهره وری ایران
۱۴	توسعه و فرسودگی ها در ایران	موسسه عالی آموزش و پژوهش مدیریت و برنامه ریزی
۱۵	توسعه تعادل منطقه ای	مرکز مطالعات و تحقیقات شهرسازی و معماری
۱۶	محیط زیست و توسعه پایدار	کمیته ملی توسعه پایدار
۱۷/۱	زنان و توسعه (دانشگاه تهران)	مرکز مطالعات زنان دانشگاه تهران
۱۷/۲	زنان و توسعه (دانشگاه الزهرا)	پژوهشکده مطالعات زنان دانشگاه الزهرا
۱۷/۳	زنان و توسعه مرکز مشارکت امور زنان	مشارکت زنان ریاست جمهوری
۱۸/۱	جوانان و توسعه (انجمن جامعه شناسی ایران)	انجمن جامعه شناسی ایران
۱۸/۲	جوانان و توسعه (سازمان ملی جوانان)	انجمن جامعه شناسی ایران
۱۹	ارتباطات و توسعه	دفتر مطالعات تکنولوژی دانشگاه امیرکبیر
۲۰	مطبوعات و توسعه	مرکز مطالعات و تحقیقات رسانه
۲۱	سرمایه انسانی و اشتغال	موسسه مطالعات دین و اقتصاد
۲۲/۱	فناوری اطلاعات	دفتر مطالعات تکنولوژی (دانشگاه صنعتی شریف)
۲۲/۲	تجارت الکترونیک	وزارت بازرگانی
۲۳	تجهیز منابع سرمایه ای	موسسه تحقیقات پولی و بانکی
۲۴	توسعه روستایی	مرکز توسعه روستایی ایران
۲۵	آموزش و پرورش	پژوهشکده تعلیم و تربیت
۲۶	بهداشت و درمان	موسسه فرهنگی ابن سینای بزرگ
۲۷/۱	سیاستگذاری صنعتی	کانون تحلیل گری سیاست صنعتی
۲۷/۲	صنعت	سازمان مدیریت صنعتی
۲۸	کشاورزی	موسسه مطالعات و پژوهشهای برنامه ریزی و اقتصاد کشاورزی
۲۹	آب (موسسه کشاورزی)	موسسه تحقیقات آب
۳۰	انرژی	موسسه مطالعات بین المللی انرژی
۳۱	مسکن	مرکز تحقیقات ساختمان و مسکن

شماره گزارش	عنوان گزارش	تهیه کننده	تعداد صفحات
۱	بازار، دولت و برنامه	موسسه توسعه و تحقیقات اقتصادی دانشگاه تهران	۱-۳۰
۲	نظام برنامه ریزی و مدیریت توسعه	مرکز تحقیقات اقتصاد ایران (دانشگاه علامه طباطبایی)	۱-۴۸
۳/۱	جهانی شدن و اقتصاد ایران	موسسه مطالعات و پژوهشهای بازرگانی	۱-۳۴
۳/۲	نظم جهانی و جامعه ایران	مرکز تحقیقات استراتژیک	۱-۱۹
۴	مبانی اندیشه و ارزشهای دینی در برنامه های توسعه	انجمن علمی اسلام و توسعه اقتصادی	۱-۴۴
۵	علوم فنون و دلالی	پژوهشکده مطالعات فناوری سازمان پژوهشهای علمی	۱-۲۸
۶	چشم اندازهای ممکن و مطلوب در اقتصاد و جامعه ایران	پژوهشکده اقتصاد تربیت مدرس	۱-۲۰
۷	امنیت و انضباط اجتماعی	مرکز تحقیقات ناجا	۱-۲۵
۸	توسعه قضایی	شورای عالی توسعه قضایی	۱-۱۹

وضعیت کشور در اواخر دهه ۱۳۷۰ و اوایل دهه ۱۳۸۰

۱ به رغم تاثیر حوادث ۱۱ سپتامبر در آمریکا و تعمیق رکود اقتصادی جهانی و کاهش تقاضا و قیمت جهانی نفت، روند رشد سرمایه گذاری و تولید در شرایط تورم محدود که از اوایل سال ۱۳۷۹ آغاز شده بود، در ۹ ماه اول سال ۱۳۸۰ نیز ادامه یافت.

۲ در سال ۱۳۸۰، پیش بینی رشد اقتصادی نزدیک به متوسط رشد برنامه سوم است. علت چنین پیش بینی نیز حفظ سطح متعادل قیمت نسبی نفت در ۹ ماه سال ۱۳۸۰، بهبود ذخایر خارجی، در دسترس بودن منابع قابل توجهی ارز در حساب ذخیره ارزی، تراز مثبت پرداختها و اعمال سیاستهای پولی و مالی معطوف به تامین نقدینگی بخشهای تولیدی است.

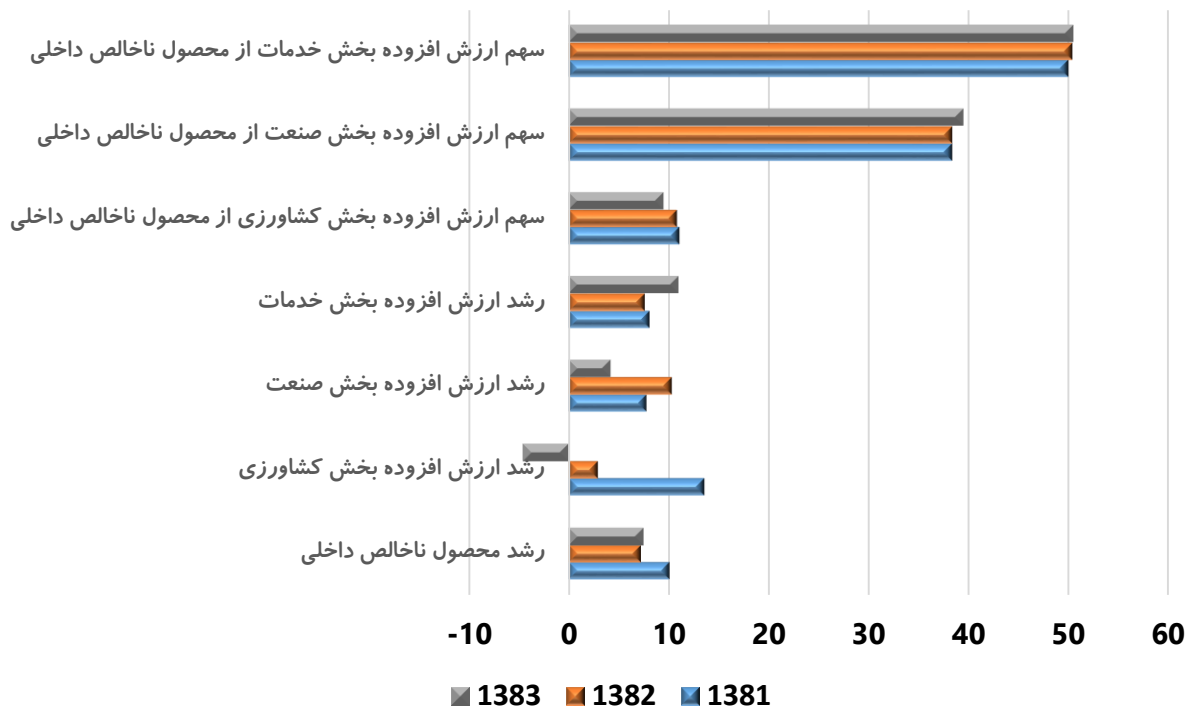
۳ افزایش فرصتهای شغلی ایجاد شده در بخش صنعت، نشانگر موفقیت نسبی سیاستهای اشتغالزایی اتخاذ شده در سالهای اخیر بویژه در این بخش است. در ۹ ماه سال ۱۳۸۰ رشد بسیار قابل توجه تعداد سرمایه گذاری و اشتغال، جوازهای تاسیس و پروانه های بهره برداری در دوره مزبور عملکرد سیاستهای تشویقی را در بخش صنعت نشان می دهد.

۴ همان گونه که پیش بینی می شد تحولات شهریور ماه ۱۳۸۰ که به دنبال حملات تروریستی به آمریکا به وقوع پیوست و افق رشد اقتصادی جهان را بشدت تیره کرد، تاثیر منفی زیادی بر اقتصاد ایران نگذاشت و با تدابیر متعدد دولت از جمله جلوگیری از کاهش قیمت بازار سهام از طریق تقلیل عرضه سهام دولتی و پیگیری سیاستهای فعال کاهش تولید نفت خام در قالب تصمیمات اوپک و نیز ادامه سیاستهای انضباط مالی، آثار رکودی تحولات جهانی بر اقتصادی ملی تا حدودی خنثی شد

فصل دوم:

شناخت و تحلیل ساختار اقتصادی اجتماعی ایران
پیش از تدوین سند چشم‌انداز

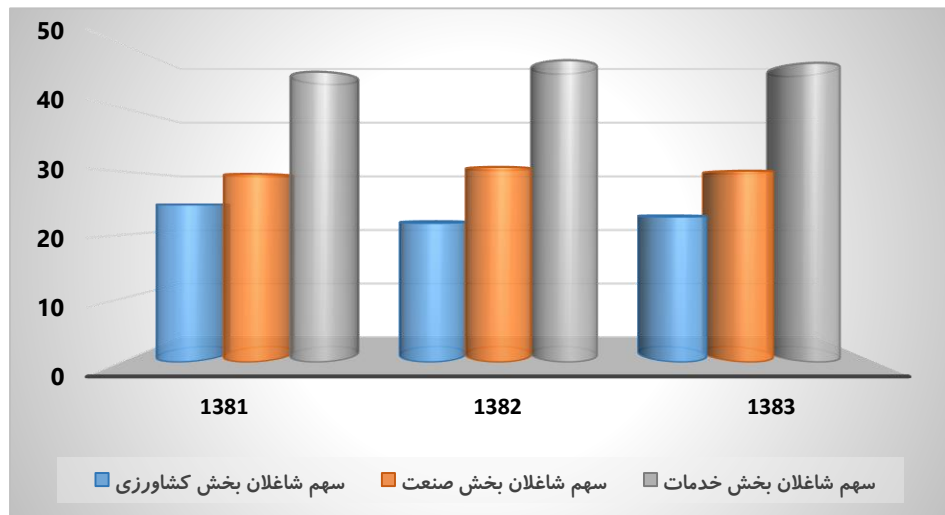
وضعیت حساب‌های ملی کشور طی دوره پیش از تدوین سند چشم‌انداز (۱۳۸۱-۱۳۸۳)

شاخص	سال	۱۳۸۱	۱۳۸۲	۱۳۸۳
رشد محصول ناخالص داخلی به قیمت ثابت سال ۱۳۷۶ (درصد)		۱۰/۱	۷/۲	۷/۵
سهم ارزش افزوده بخش کشاورزی از محصول ناخالص داخلی (درصد)		۱۱/۱	۱۰/۸	۹/۵
سهم ارزش افزوده بخش صنعت از محصول ناخالص داخلی (درصد)		۳۸/۴	۳۸/۳	۳۹/۵
رشد ارزش افزوده بخش صنعت به قیمت ثابت سال ۱۳۷۶ (درصد)		۷/۸	۱۰/۳	۴/۲
سهم ارزش افزوده بخش خدمات از محصول ناخالص داخلی (درصد)		۵۰	۵۰/۴	۵۰/۵
رشد ارزش افزوده بخش خدمات به قیمت ثابت سال ۱۳۷۶ (درصد)		۸/۱	۷/۶	۱۱

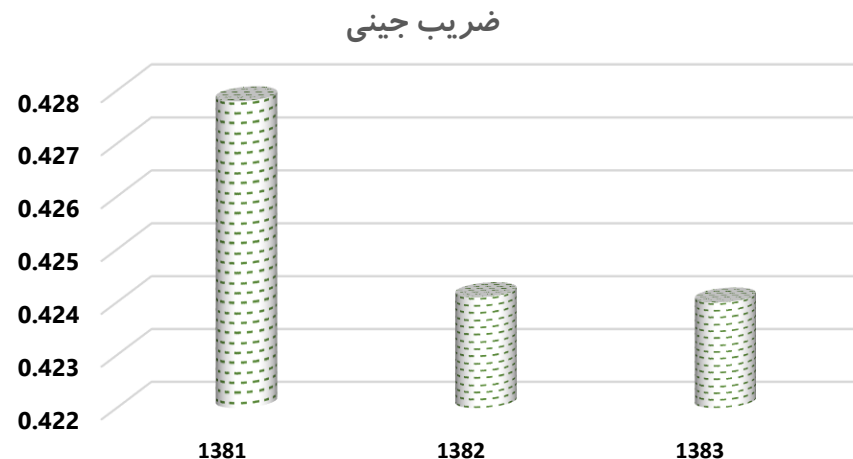
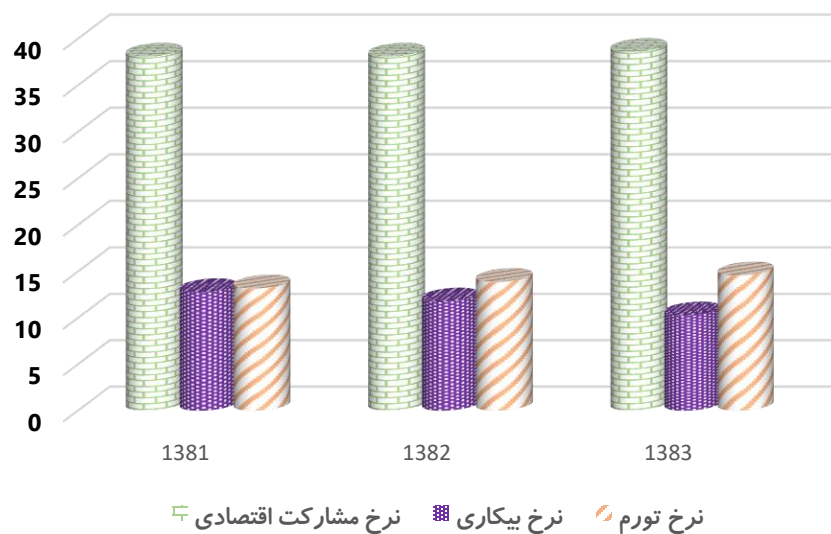
منبع: مرکز آمار ایران

وضعیت شاخص‌های اقتصادی کشور طی دوره پیش از تدوین سند چشم‌انداز (۱۳۸۱-۱۳۸۳)

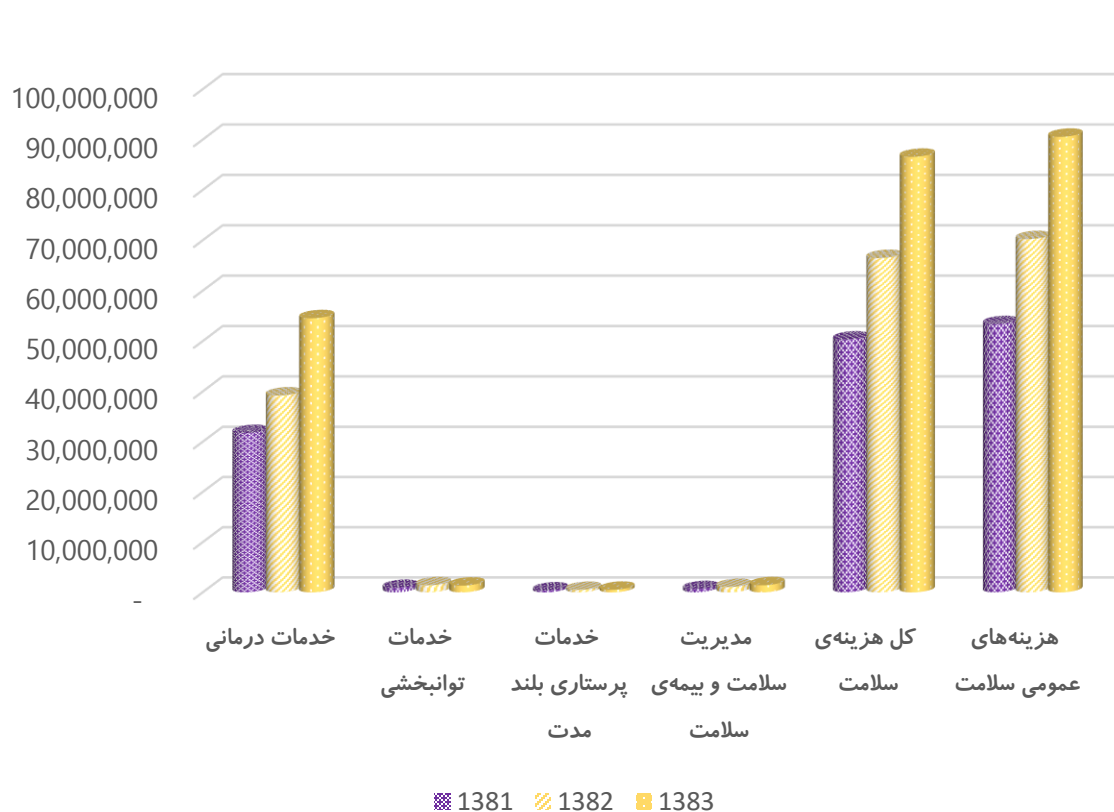
عنوان شاخص	۱۳۸۳	۱۳۸۲	۱۳۸۱
نرخ مشارکت اقتصادی	۳۸/۶	۳۸/۱	۳۸/۱
نرخ بیکاری	۱۰/۳	۱۱/۸	۱۲/۸
سهم شاغلان بخش کشاورزی	۲۲/۹	۲۱/۹	۲۴/۸
سهم شاغلان بخش صنعت	۳۰/۱	۳۰/۷	۲۹/۶
سهم شاغلان بخش خدمات	۴۷	۴۷/۴	۴۵/۶
ضریب جینی	۰/۴۲۴۰	۰/۴۲۴۱	۰/۴۲۷۸
نرخ تورم	۱۴/۶	۱۳/۹	۱۳/۲

منبع: مرکز آمار ایران

وضعیت حساب‌های ملی سلامت کشور طی دوره پیش از تدوین سند چشم‌انداز (۱۳۸۱-۱۳۸۳)

همان‌طور که ملاحظه می‌گردد کل هزینه‌های سلامت طی دوره مورد بررسی با افزایش سهم ناچیزی روبرو بوده و از ۹۴ درصد در سال ۱۳۸۱ به ۹۶ درصد در سال ۱۳۸۳ افزایش یافته است. همچنین سهم خدمات درمانی نیز سیکل نوسانی را تجربه کرده است و از ۵۹ درصد در سال ۸۱ به ترتیب به ۵۶ درصد در سال ۱۳۸۲ و ۶۰ درصد در سال ۱۳۸۳ تغییر یافته است.

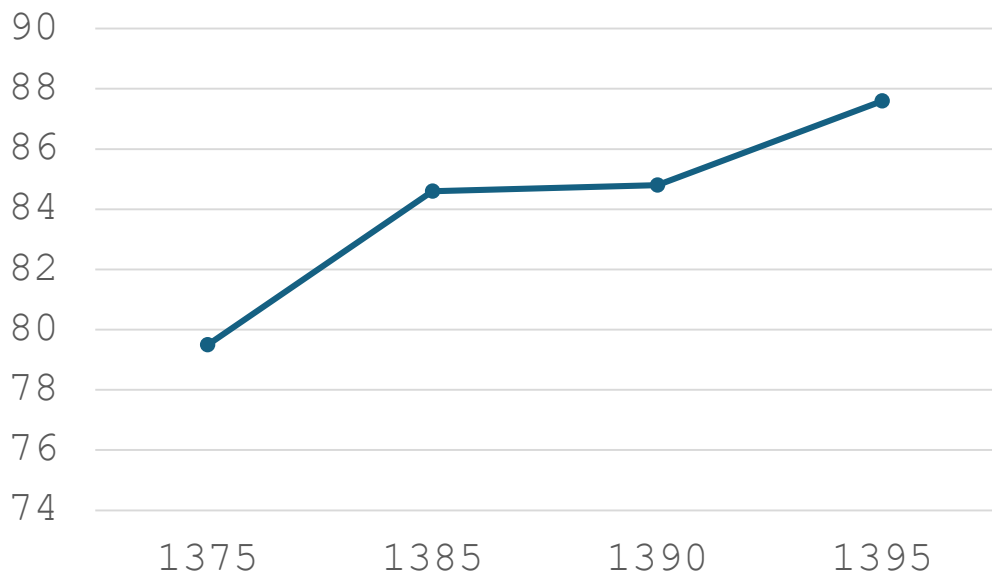
میلیون ریال

عنوان شاخص	۱۳۸۳	۱۳۸۲	۱۳۸۱
خدمات درمانی	۵۴,۵۲۶,۶۸۳	۳۹,۱۸۹,۵۶۵	۳۱,۷۳۴,۳۳۵
خدمات توانبخشی	۱,۳۴۵,۰۹۲	۱,۴۱۳,۵۷۹	۸۸۳,۳۵۴
خدمات پرستاری بلند مدت	۵۰۷,۲۷۰	۴۸۴,۶۵۱	۳۷۰,۶۹۱
مدیریت سلامت و بیمه‌ی سلامت	۱,۴۱۴,۹۲۴	۱,۰۷۰,۳۸۹	۶۴۷,۷۷۸
کل هزینه‌ی سلامت	۸۶,۵۵۸,۷۰۴	۶۶,۴۶۵,۸۷۵	۵۰,۳۰۶,۱۵۳
هزینه‌های عمومی سلامت	۹۰,۵۳۴,۳۱۹	۷۰,۲۲۲,۶۲۶	۵۳,۳۵۱,۲۵۷

منبع: مرکز آمار ایران

وضعیت بخش آموزش کشور مطابق با سرشماری های انجام شده

نرخ باسوادی

هزار نفر - درصد

سال	جمعیت	باسوادان	نرخ باسوادی*
۱۳۷۵	۵۲۲۹۵	۴۱۵۸۲	۷۹/۵
۱۳۸۵	۶۳۹۲۰	۵۴۰۸۲	۸۴/۶
۱۳۹۰	۶۷۶۷۲	۵۷۳۶۲	۸۴/۸
۱۳۹۵	۷۱۵۰۶	۶۲۶۶۷	۸۷/۶

*به علت موجود نبودن اطلاعات مربوط به نرخ باسوادی دوره ۱۳۸۳-۱۳۸۱ آمار مربوط به نتایج سرشماری گزارش شده است.

منبع: مرکز آمار ایران

دانشجویان دانشگاه ها و مراکز آموزش عالی و دانشگاه آزاد اسلامی برحسب گروه های عمده ی رشته ی تحصیلی

گروه سال تحصیلی	جمع	پزشکی	علوم انسانی	علوم پایه	فنی مهندسی	کشاورزی و دامپزشکی	هنر
۱۳۸۱-۱۳۸۰	۱,۵۶۶,۵۰۹	۱۳۱,۶۸۷	۷۵۳,۲۶۹	۱۶۵,۶۸۸	۳۵۸,۸۵۶	۱۰۵,۶۴۴	۵۱,۳۶۵
۱۳۸۲-۱۳۸۱	۱,۶۷۳,۷۵۷	۱۳۱,۹۳۴	۷۷۷,۰۲۴	۱۸۱,۲۸۱	۴۱۹,۲۳۷	۱۱۱,۰۰۳	۵۳,۲۷۸
۱۳۸۳-۱۳۸۲	۱,۸۹۲,۱۱۹	۱۳۷,۰۵۸	۸۶۴,۹۶۹	۲۰۹,۰۸۶	۴۵۹,۹۲۷	۱۳۱,۵۱۹	۸۹,۵۶۰

وضعیت صادرات و واردات حوزه انرژی طی دوره پیش از تدوین سند چشم‌انداز (۱۳۸۱-۱۳۸۳)

عنوان شاخص	۱۳۸۱	۱۳۸۲	۱۳۸۳
صادرات گاز طبیعی (میلیون متر مکعب)	۱۳۱۴	۳۵۳۰	۳۵۱۰
واردات گاز طبیعی	۵۴۶۸	۵۹۲۸	۵۸۵۶
صادرات برق (میلیون کیلووات ساعت)	۷۹۹	۹۱۹	۱۸۳۷
واردات برق	۹۷۷	۱۴۸۹	۲۱۷۰
تولید نفت خام (میلیون بشکه در سال)	۱۳۲۸	۱۴۵۷	۱۴۶۳
صادرات نفت خام (میلیون بشکه معادل نفت خام)	۹۲۰	۱۰۸۷	۱۰۷۲
تولید انرژی اولیه (میلیون بشکه معادل نفت خام)	۱۷۴۱	۱۹۸۴	۲۱۴۰
واردات انرژی (میلیون بشکه معادل نفت خام)	۸۰	۱۱۸	۹۹

فصل سوم:
بررسی سند چشم‌انداز ایران ۱۴۰۴
(تعریف، اجزاء و اهم شاخص‌ها و اهداف)

خصوصیات سند چشم‌انداز ۱۴۰۴

تعریف سند چشم‌انداز ۱۴۰۴

سند چشم‌انداز جمهوری اسلامی ایران در افق ۱۴۰۴، یک سند بالادستی و راهبردی است که در سال ۱۳۸۳ توسط مجمع تشخیص مصلحت نظام تدوین و ابلاغ شد. هدف اصلی این سند، ترسیم مسیر توسعه و پیشرفت کشور در یک بازه زمانی ۲۰ ساله (۱۳۸۴-۱۴۰۴) بود. این سند، چشم‌انداز ایران را به عنوان کشوری توسعه یافته، با جایگاه اول اقتصادی، علمی و فناوری در سطح منطقه آسیای جنوب غربی (شامل آسیای میانه، قفقاز، خاورمیانه و کشورهای همسایه) تعریف می‌کند.

ارزش‌ها و اصول

سند بر پایه ارزش‌های اسلامی، ملی و انقلابی تدوین شده است. اصولی مانند عدالت، آزادی، مردم‌سالاری، حفظ محیط زیست، و تعامل سازنده با جهان از جمله مبانی اصلی این سند هستند.

اهداف کلان

سند اهداف کلانی را در حوزه‌های مختلف اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی، علمی و فناوری، سیاسی و امنیتی تعیین کرده است. این اهداف، جهت‌گیری کلی توسعه کشور را مشخص می‌کنند.

راهبردها

برای دستیابی به اهداف کلان، سند راهبردهای کلیدی را ارائه می‌دهد. این راهبردها، رویکردهای اساسی برای سیاست‌گذاری و برنامه‌ریزی در سطوح مختلف را تعیین می‌کنند.

شاخص‌های کلیدی

سند شاخص‌های کلیدی عملکرد را برای ارزیابی پیشرفت در راستای تحقق اهداف تعیین کرده است. این شاخص‌ها، ابزاری برای سنجش میزان موفقیت برنامه‌ها و سیاست‌ها هستند.

ویژگی‌های سند

- بلندمدت و راهبردی
- جامع و یکپارچه
- ارزش‌محور و آرمان‌گرایانه
- تأکید بر تعامل سازنده با جهان
- تأکید بر توسعه متوازن و پایدار

ردیف	عنوان شاخص	هدف کمی در سال ۱۴۰۴
۲	نرخ رشد اقتصادی سالانه	۸ الی ۱۱/۵ درصد
۴	سرانه درآمد ملی (دلار به قیمت جاری)	۳۱۵۰۰
۵	سهام ارزش افزوده بخش صنعت در تولید ناخالص داخلی (درصد)	۲۵
۶	شاخص کل صادرات	کسب رتبه اول شاخص صادرات در منطقه
۷	شاخص درصد صادرات سوخت از کل صادرات	حداکثر ۳۰ درصد
۸	متوسط نرخ رشد تشکیل سرمایه در سال (درصد)	۲۰
۹	نرخ سرمایه‌گذاری خارجی (درصد از GDP)	۱۰
۱۰	میزان بدهی خارجی (درصد از GDP)	صفر
۱۱	نرخ بیکاری (درصد از کل نیروی کار)	کاهش تا ۳ درصد
۱۲	شاخص تولید علم (تعداد مقالات علمی و فنی چاپ شده در مجلات بین‌المللی)	حداقل ۲۰۰۰۰ مقاله ISI در سال
۱۳	سهام هزینه‌های تحقیق و پژوهش از تولید ناخالص داخلی (درصد)	افزایش سهم تا ۳ درصد
۱۴	هزینه‌های صرف شده توسط دولت در آموزش (درصد از GDP)	۱۰
۱۵	شاخص تجارت و توسعه (آنگتاد) و نرخ مبادلات اقتصادی ایران با کشورهای منطقه	کسب رتبه اول منطقه
۱۶	شاخص تعداد کل گردشگران وارد شده به کشور در سال	تا ۲۰ میلیون نفر
۱۷	ضریب نفوذ اینترنت (از هر صد نفر)	۶۰
۱۸	مخارج عمومی در بهداشت (درصد از GDP)	۱۰
۱۹	شاخص رفاه اجتماعی	۱۵۰۰۰
۲۰	شاخص توسعه انسانی	۰/۹۵ (رتبه ۲۵)
۲۱	سرانه انتشار دی اکسید کربن (تن)	۵/۴ متریک تن
۲۲	ضریب جینی	۰/۳
۲۳	درصد واردات کالاها و خدمات (سهام از GDP)	حداکثر ۳۰ درصد
۲۴	سهام واردات سوخت از کل واردات	صفر
۲۵	سهام واردات کالاهای ساخته شده صنعتی از کل واردات (درصد)	۱۰
۲۶	شاخص تراز حساب جاری (نسبت صادرات به واردات)	حداقل ۱۵۰ درصد
۲۷	سهام مبادله تجاری با کشورهای اسلامی (OIC)	حداقل ۳۰ درصد از کل

در این بخش، ابتدا اهداف سند چشم‌انداز ۱۴۰۴ در ارتباط با مهم‌ترین شاخص‌های اقتصادی ذکر می‌گردد. سپس، وضعیت شاخص‌های اقتصادی کشور در سال شروع اجرای سند چشم‌انداز و پس از آن بررسی می‌گردد.

وضعیت شاخص‌های اقتصادی کشور در سال شروع اجرای سند چشم‌انداز و پس از آن

شاخص	امتیاز	واحد	دوره مورد بررسی	ویژگی
تولید ناخالص داخلی بر حسب برابری قدرت خرید (PPP)	۸۳۷	میلیارد دلار	۱۳۸۴	در سال ۱۳۸۴ اقتصاد ایران با ۸۳۷ میلیارد دلار در جایگاه سوم منطقه جنوب غرب آسیا بعد از ترکیه با ۱۲۴۹ و عربستان با ۱۰۵۵ میلیارد دلار قرار گرفته است
سهام تولید ناخالص داخلی از چهار کشور برتر منطقه جنوب غرب آسیا	۱۵	درصد	۱۳۸۴	بررسی سهم تولید ناخالص داخلی ایران از چهار کشور برتر منطقه جنوب غرب آسیا شامل ترکیه، عربستان، امارات و ایران نشان می‌دهد که ایران با سهم ۱۵ درصدی بعد از ترکیه با ۲۵ و عربستان با ۱۷ درصد قرار گرفته است
رشد اقتصادی	۴	درصد	۱۳۸۴-۱۳۸۹	ایران با رشد ۴ درصدی در تولید خالص داخلی در جایگاه هفدهم غرب آسیا بعد از کشورهای نظیر قطر، آذربایجان، افغانستان، ترکمنستان، ازبکستان، عراق و ... قرار گرفته است. تفاوت سرعت تغییرات تولید برخی از کشورهای منطقه است که فراتر از حد تصور کارشناسان اقتصادی بوده است و از این منظر می‌تواند درسی برای اقتصاد ایران در سال‌های آتی باشد.
تولید سرانه	۵۷۳۶	دلار	۱۳۸۴	از لحاظ تولید سرانه به قیمت دلار ثابت سال ۲۰۱۰، ایران در سال ۲۰۰۵ با دارا بودن ۵۷۳۶ دلار در رتبه نهم قرار داشته و با رشد سالانه ۰/۲ درصد در جایگاه نهم کشورهای منطقه قرار گرفته است.
ضریب جینی	۰/۴۳۶	بدون واحد	۱۳۸۴	ایران به لحاظ شاخص ضریب جینی جایگاه مناسبی در منطقه ندارد. برخی از کشورهای آسیای میانه به لحاظ شاخص یاد شده در رده‌های اول منطقه قرار دارند. ضریب جینی ایران در سال ۲۰۰۵ برابر با ۰.۴۳۶ بوده که این شاخص در مقایسه با رقم ۰.۴۲۶ مربوط به ترکیه بالاتر است
قدرت اقتصاد منطقه‌ای	۴/۳	بدون واحد	۱۳۸۴	شاخص قدرت اقتصاد منطقه‌ای ترکیبی از "شاخص تولید ناخالص داخلی" (به قیمت ثابت) و "شاخص حجم تجارت خارجی (کالا و خدمات)" یک اقتصاد در سطح منطقه می‌باشد و محدوده آن بین ۱ تا ۷ می‌باشد. امتیاز این شاخص برای چهار کشور ترکیه، عربستان، امارات و ایران نسبت به سایر کشورهای جنوب غرب آسیا بالاتر بوده است.
سهم مخارج تحقیق و توسعه از تولید ناخالص داخلی	۰/۵	درصد	۱۳۸۴	مخارج تحقیق و توسعه عمومی سهم ناچیزی را از مخارج کل اقتصاد کشور ایران به خود اختصاص داده است و در سال شروع سند چشم‌انداز بعد از ترکیه و پاکستان قرار گرفت است.

وضعیت شاخص‌های اقتصادی کشور در سال شروع اجرای سند چشم‌انداز و پس از آن

شاخص	امتیاز	واحد	دوره مورد بررسی	ویژگی
اقتصاد دانش‌بنیان (KEL)	۳/۳۹	بدون واحد	۱۳۸۶	شاخص‌های دانش بنیان (KEI) مجموعه ای از متغیرها در ذیل چهار رکن اصلی شامل نظام نهادی و انگیزشی اقتصاد، نظام نوآوری، نظام تحصیلات و منابع انسانی و زیرشاخص زیرساخت ارتباطات و فناوری اطلاعات می باشد که در نهایت ترکیب آنها، شاخص اقتصاد دانش بنیان را شکل می دهد. در واقع شاخص ترکیبی اقتصاد دانش بنیان (KEI) یک شاخص کلی برای نشان دادن میزان آمادگی کلی یک کشور یا منطقه نسبت به بکارگیری اقتصادی مبتنی بر دانش است. محدوده شاخص بین ۱ تا ۱۰ می‌باشد.
عملکرد رقابت صنعتی (CIP)	رتبه ۷۳ در بین کشورهای جهان	بدون واحد	۱۳۸۴	امتیاز ایران در زیر شاخص‌های عملکرد رقابت صنعتی شامل: سرانه ارزش افزوده صنعتی (ساخت) برابر با ۳۲۵، سرانه صادرات صنعتی ۳۴۱، سهم کالاهای صنعتی با تکنولوژی متوسط و بالا ۴۴ درصد، سهم ارزش افزوده صنعتی از تولید ناخالص داخلی ۱۰ درصد، سهم کالاهای با فناوری متوسط و بالا در صادرات صنعتی ۳۲ درصد و سهم در کل تجارت صنعتی (ساخت) جهان ۰/۲۱ درصد می‌باشد. شایان ذکر است که ایران بعد از کشورهای ترکیه، عربستان، کویت، قطر، امارات و عمان قرار گرفته است.
سهولت فضای کسب و کار	رتبه ۱۰۸ از ۱۳۳ کشور جهان	بدون واحد	۱۳۸۴	جایگاه ایران از نظر فضای کسب و کار بین کشورهای منطقه نه تنها نامناسب است، بلکه روند نوسانی بوده و رو به بهبود را نیز نشان نمی‌دهد. در سال شروع اجرای سند چشم‌انداز رتبه ایران از ۱۳۳ کشور جهان ۱۰۸ بوده است که بعد از ۱۱ کشور جنوب غرب آسیا قرار گرفته است

وضعیت شاخص‌های اقتصادی کشور در سال شروع اجرای سند چشم‌انداز و پس از آن

شاخص	امتیاز	واحد	دوره مورد بررسی	ویژگی
آزادی اقتصادی	۵/۹۸	بدون واحد	۱۳۸۴	این شاخص از چند زیرشاخص شامل اندازه دولت، ساختارهای حقوقی و حفاظت از حقوق مالکیت، دسترسی به اعتبارات، بازبودن تجاری و تنظیم مقررات اعتبارات، نیروی کار و بنگاه‌ها تشکیل شده است. این شاخص‌ها برای هر کشور نمره ۱ (بدترین) تا ۱۰ (بهترین) را می‌گیرد. ایران جایگاه مناسبی از بعد شاخص آزادی اقتصادی در بین کشورهای حوزه سند چشم‌انداز ندارد. گفتنی است، رتبه ایران برای آزادی اقتصادی در سال ۱۳۸۴ (۲۰۰۵) در بین ۱۵ کشور منطقه، ۱۲ بوده است.
نسبت تشکیل سرمایه ثابت به تولید ناخالص داخلی	۲۹	درصد	۱۳۸۴-۱۳۸۹	این شاخص، تمایل فعالان اقتصادی در اقتصاد را نشان می‌دهد به طوری که چه نسبتی از مخارج کل اقتصاد صرف امور سرمایه‌گذاری فیزیکی (در قالب ساختمان و ماشین‌آلات و تجهیزات) می‌شود. در دوره اول اجرای سند چشم‌انداز (۱۳۸۹-۱۳۸۴)، جمهوری اسلامی ایران با سرمایه‌گذاری معادل ۲۹ درصد تولید ناخالص داخلی در مرتبه چهارم در بین ۲۳ کشور منطقه جنوب غرب آسیا قرار گرفته است.
حجم تجارت خارجی	۱۷۲	میلیارد دلار	۱۳۸۴-۱۳۸۹	سهم منطقه جنوب غرب آسیا و اقتصاد ایران از کل حجم تجارت جهانی طی این دوره به طور متوسط به ترتیب در حدود ۶/۱ و ۰/۵ درصد بوده است. مقایسه سهم حجم تجارت ایران از کل حجم تجارت جهانی در مقایسه با برخی شاخص‌های کلیدی از جمله تولید و جمعیت ناچیز به نظر می‌رسد.
ارزش صادرات کالا و خدمات	۹۵۳۴۷	میلیون دلار	۱۳۸۴-۱۳۸۹	سهم ایران از ارزش کل صادرات جنوب غرب آسیا برابر با ۹/۸ درصد می‌باشد.
نسبت تجارت خارجی (واردات و صادرات) به تولید ناخالص داخلی	۴۸/۹	درصد	۱۳۸۴-۱۳۸۹	با توجه به تصویر و جایگاه ارزش صادرات و واردات کالا و خدمات ایران، نسبت تجارت خارجی (واردات و صادرات) به تولید ناخالص داخلی ایران با کشورهای حوزه سند چشم‌انداز در حدود ۴۸.۷ درصد باشد که رتبه بیستم در منطقه جنوب غرب آسیا را تشکیل می‌دهد.

وضعیت شاخص‌های اقتصادی کشور در سال شروع اجرای سند چشم‌انداز و پس از آن

شاخص	امتیاز	واحد	دوره مورد بررسی	ویژگی
نسبت سرمایه گذاری مستقیم خارجی به تولید ناخالص داخلی ایران	۰/۸	درصد	۱۳۸۹-۱۳۸۴	با وجود با اهمیت بودن مقوله سرمایه گذاری مستقیم خارجی بویژه برای اقتصاد ایران که از کمبود کارایی سرمایه در رنج می باشد، میزان و سهم این نوع از سرمایه گذاری در ایران ناچیز است. متوسط سهم FDI از GDP در دوره مورد بررسی در ایران ۰/۸ درصد بوده و در بین کشورهای مورد بررسی، ایران در رتبه های نزدیک به آخر جذب سرمایه گذاری خارجی قرار دارد، در حالی که این نسبت برای کشورهای عربستان و ترکیه به ترتیب ۶ و ۳/۲ درصد می باشد.
نرخ بیکاری	۱۱/۶	درصد	۱۳۸۹-۱۳۸۴	بخش عمده ای از کشورهای اصلی منطقه جنوب غرب آسیا با مشکل بیکاری مواجه می باشند و بخشی از آن ناشی از رشد جمعیت جوان این کشورها بوده که جمعیت فعال را تحت تاثیر قرار داده و بخشی دیگر ناشی از کارکرد اقتصاد بوده که نتوانسته است فضای مناسب برای اشتغال نیروی کار جویای کار را فراهم نماید. بنابراین عملکرد بازار کار و ایجاد فرصت های شغلی کشورهای منطقه جنوب غرب آسیا نمی تواند معیار مناسب برای اقتصاد ایران در رفع معضل بیکاری با هدف دستیابی به اشتغال کامل (هدف سند چشم انداز) باشد.
نرخ تورم	۱۵	درصد	۱۳۸۹-۱۳۸۴	دو کشور اصلی در منطقه جنوب غرب آسیا (ترکیه و عربستان)، نه تنها رشد اقتصادی و حجم تولیدی بالاتر از ایران را در دوره مورد نظر تجربه کرده اند بلکه نرخ تورم پایین تری را تجربه نمودند و بطور طبیعی مجموع این دو شاخص نقش کلیدی برای افزایش رفاه و قدرت خرید خانوارهای آن کشورها داشته است.

نتیجه بررسی مطالعات برای تدوین سند ۱۴۰۴: فرصت ها و چالش ها

فرصت ها:

- ۱) موقعیت ژئوپولتیک کشور در مرکزیت نسبی سه قاره آفریقا، اروپا و آسیا
- ۲) تعداد همسایگان بالا (۱۵) بعد از شوروی
- ۳) بازیگری مهم در بخش انرژی (Heartland)
- ۴) برخوردار از منابع معدنی
- ۵) جوانی جمعیت و پتانسیل بالای منابع انسانی

سند چشم انداز ایران
۱۴۰۴

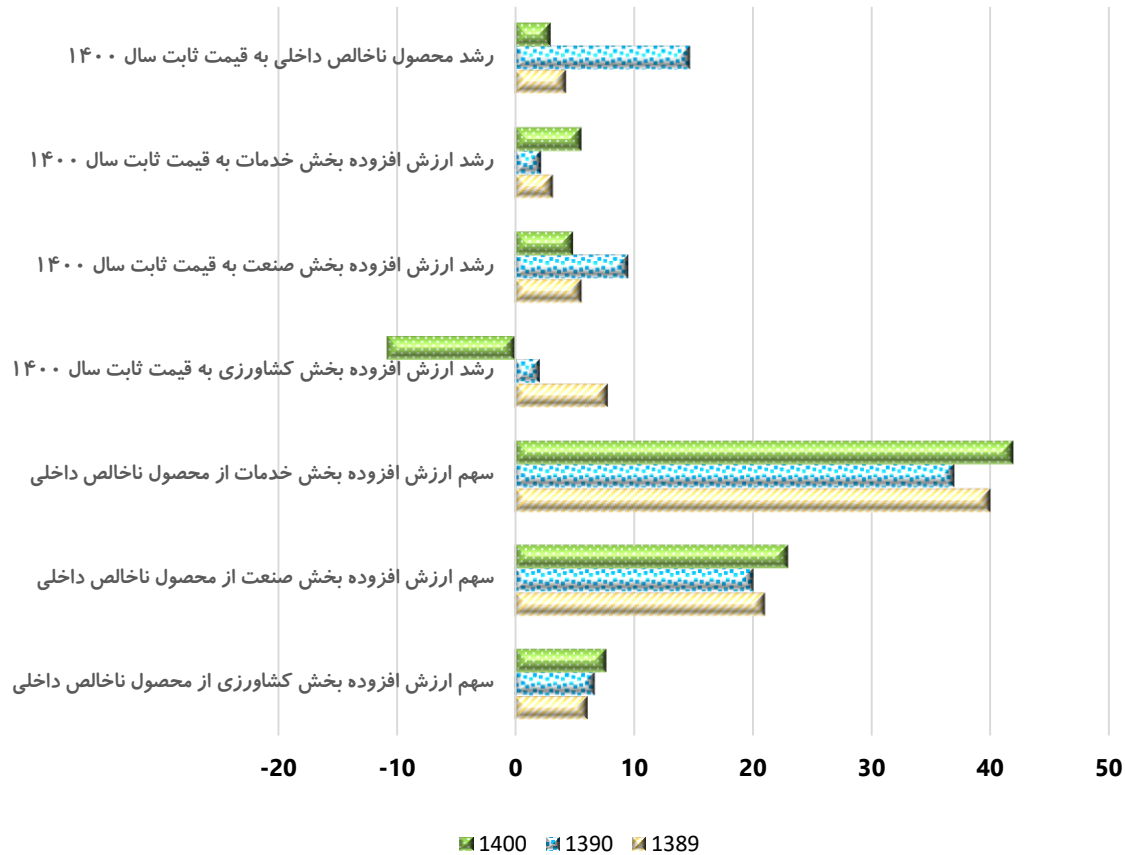
چالش ها:

- ۱) بقاء عزتمند نظام جمهوری اسلامی ایران یا تضعیف و براندازی
- ۲) توسعه یافتگی یا توسعه نیافتگی ایران
- ۳) بیداری اسلامی مسلمانان در جهان یا ایجاد انحراف در نهضت بیداری با جریان های رادیکال و افسگرا
- ۴) پذیرش هژمونی جدید امریکا در جهان و منطقه یا همگرایی اسلامی در منطقه
- ۵) چگونگی تعامل ایران اسلامی با پروسه جهانی شدن یا پروژه جهانی سازی
- ۶) تداوم انقلاب اسلامی یا توقف آن بر اساس اندیشه امام خمینی (ره)

فصل سوم:

عملکرد سند چشم‌انداز ۱۴۰۴ جمهوری اسلامی ایران

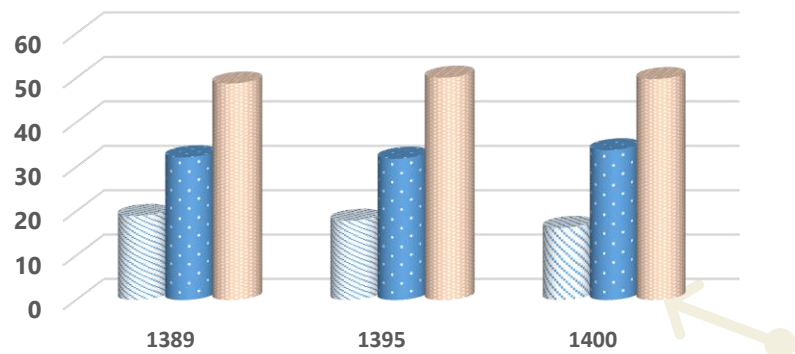
وضعیت حساب‌های ملی کشور در پایان برنامه‌های چهارم، پنجم و ششم توسعه

برنامه‌های توسعه جمهوری اسلامی ایران در طی دوره سند پنجم‌انداز ۱۴۰۴ شاخص	برنامه چهارم توسعه -۱۳۸۴) (۱۳۸۹	برنامه پنجم توسعه -۱۳۹۰) (۱۳۹۵	برنامه ششم توسعه (۱۳۹۶-۱۴۰۰)
رشد محصول ناخالص داخلی به قیمت ثابت سال ۱۴۰۰ (درصد)	۴/۳	۴/۷	۳
سهم ارزش افزوده بخش کشاورزی از محصول ناخالص داخلی (درصد)	۶/۱	۶/۷	۷/۷
رشد ارزش افزوده بخش کشاورزی به قیمت ثابت سال ۱۴۰۰	۷/۸	۲/۱	-۱۰/۸
سهم ارزش افزوده بخش صنعت از محصول ناخالص داخلی (درصد)	۲۱	۲۰	۲۳
رشد ارزش افزوده بخش صنعت به قیمت ثابت سال ۱۴۰۰ (درصد)	۵/۶	۹/۵	۴/۹
سهم ارزش افزوده بخش خدمات از محصول ناخالص داخلی (درصد)	۴۰	۳۷	۴۲
رشد ارزش افزوده بخش خدمات به قیمت ثابت سال ۱۴۰۰ (درصد)	۳/۲	۲/۲	۵/۶

منبع: مرکز آمار ایران

وضعیت شاخص‌های اقتصادی کشور در پایان برنامه‌های چهارم، پنجم و ششم توسعه

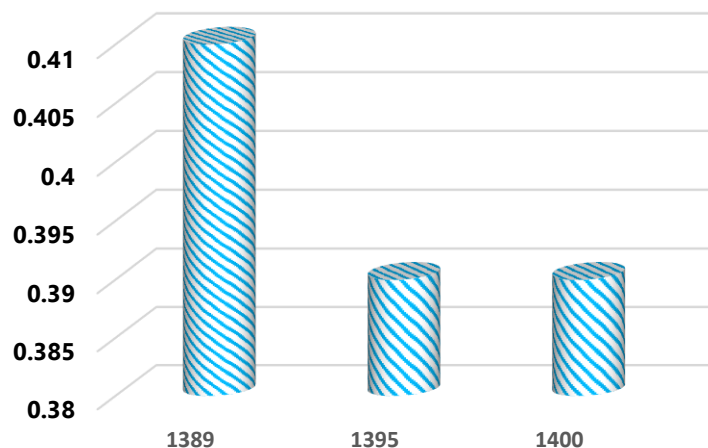

سهم شاغلان بخش خدمات ■ سهم شاغلان بخش صنعت ■ سهم شاغلان بخش کشاورزی

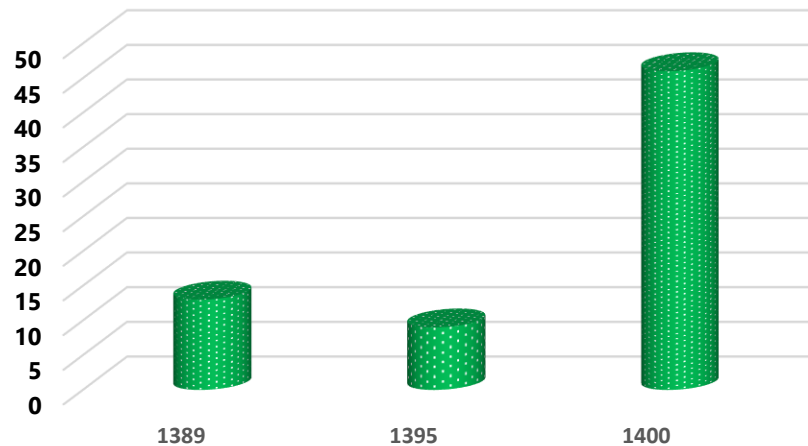
برنامه توسعه	برنامه پنجم توسعه (۱۳۹۰-۱۳۹۵)	برنامه چهارم توسعه (۱۳۸۴-۱۳۸۹)	برنامه ششم توسعه (۱۳۹۶-۱۴۰۰)
برنامه‌های توسعه جمهوری اسلامی ایران در طی دوره سند چشم‌انداز ۱۴۰۴			
شاخص	سال	سال	سال
نرخ مشارکت اقتصادی	۱۳۸۹	۱۳۹۵	۱۴۰۰
نرخ بیکاری	۱۳/۵	۱۲/۴	۹/۲
سهم شاغلان بخش کشاورزی	۱۹	۱۷/۹	۱۶/۳
سهم شاغلان بخش صنعت	۳۲/۲	۳۱/۹	۳۳/۸
سهم شاغلان بخش خدمات	۴۸/۸	۵۰/۱	۴۹/۸
ضریب جینی	۰/۴۱	۰/۳۹	۰/۳۹
نرخ تورم	۱۳	۹	۴۶

منبع: مرکز آمار ایران

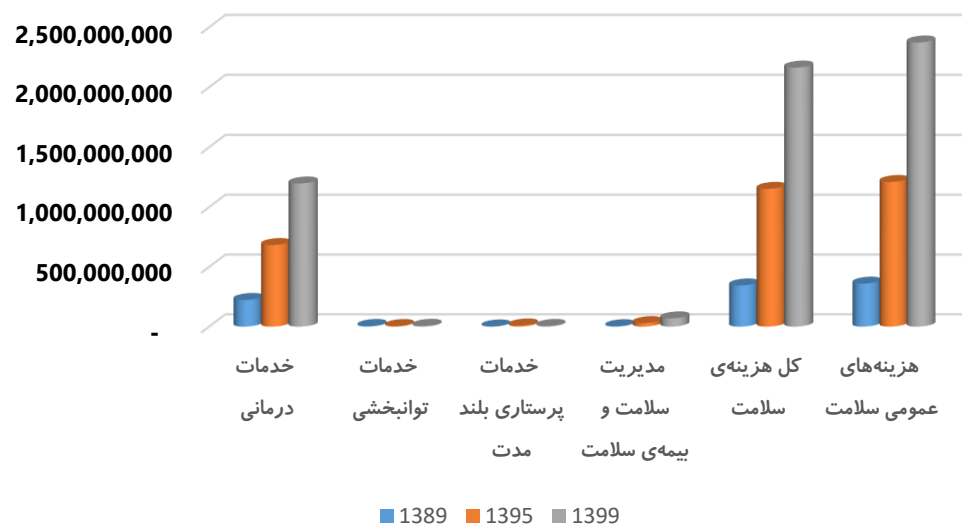
ضریب جینی

نرخ تورم

وضعیت حساب‌های ملی سلامت کشور در پایان برنامه‌های چهارم، پنجم و ششم توسعه

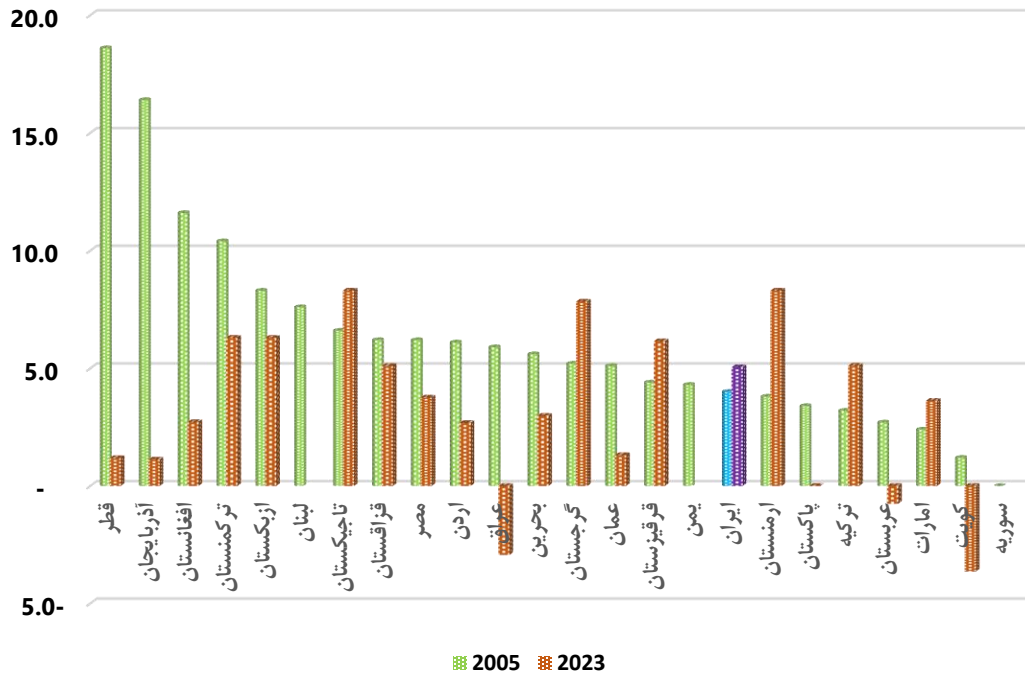
همان‌طور که ملاحظه می‌گردد سهم خدمات درمانی طی برنامه‌های چهارم، پنجم و ششم توسعه کاهش را تجربه کرده است؛ به طوری که از ۶۲ درصد در سال ۱۳۸۹ به ۵۰ درصد در سال ۱۳۹۹ کاهش یافته است. همچنین سهم مدیریت سلامت و بیمه سلامت از ۱ درصد در سال ۱۳۸۹ به ۳ درصد در سال ۱۳۹۹ افزایش یافته است.

میلیون ریال

عنوان شاخص	۱۳۸۹	۱۳۹۵	۱۳۹۹*
خدمات درمانی	۲۲۲,۹۴۰,۹۶۸	۶۸۲,۳۵۵,۲۸۹	۱,۱۹۷,۳۷۵,۹۲۸
خدمات توانبخشی	۵,۲۴۲,۲۲۲	۴,۶۱۷,۷۳۱	۶,۴۲۳,۳۵۱
خدمات پرستاری بلند مدت	۱,۲۵۲,۳۹۱	۹,۶۵۵,۸۹۸	۵,۵۹۰,۴۳۶
مدیریت سلامت و بیمه‌ی سلامت	۳,۱۱۷,۳۹۵	۲۹,۱۶۱,۲۲۷	۶۸,۸۷۶,۲۱۵
کل هزینه‌ی سلامت	۳۴۴,۱۳۱,۵۷۹	۱,۱۵۲,۴۵۵,۵۳۳	۲,۱۶۳,۷۶۳,۷۳۰
هزینه‌های عمومی سلامت	۳۵۹,۲۸۶,۳۶۲	۱,۲۰۹,۹۶۶,۰۱۹	۲,۳۷۲,۷۱۸,۴۵۲

* به علت در دسترس نبودن آمار مربوط به سال ۱۴۰۰ از آمار سال ۱۳۹۹ استفاده شده است.

شاخص نرخ رشد اقتصادی

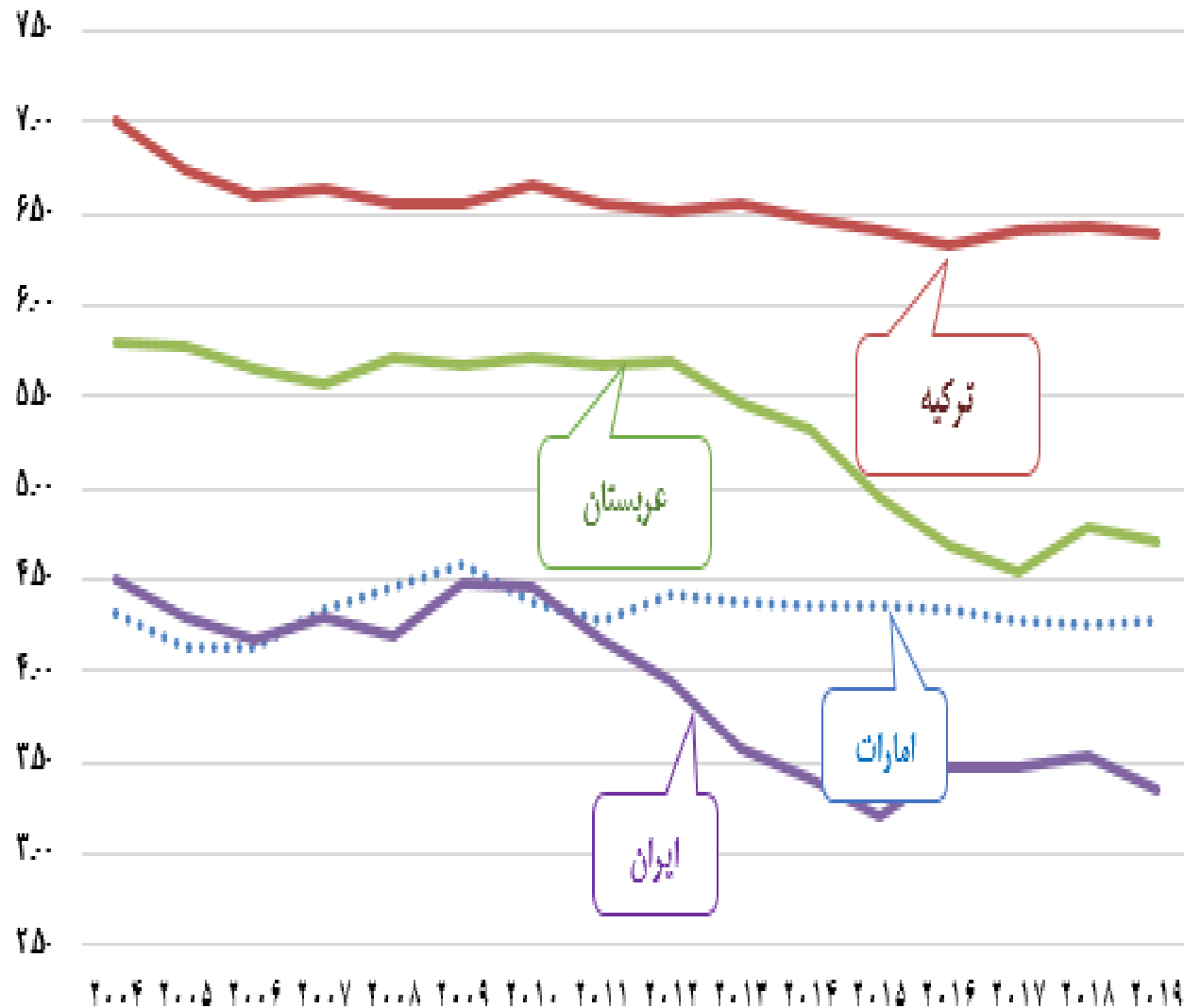

❖ در دوره ۱۹ ساله اجرای سند چشم‌انداز (۱۴۰۱-۱۳۸۴) متوسط رشد اقتصادی منطقه جنوب غرب آسیا ۴/۸ درصد بوده است. طی دوره یاد شده متوسط رشد اقتصادی ایران در حدود ۴/۵ درصد بوده است که با هدف سند چشم‌انداز که دستیابی به حداقل رشد ۸ درصدی است فاصله زیادی دارد.

❖ نکته قابل توجه دیگر این که در میان ۲۴ کشور یاد شده در طی این دوره، ۱۰ کشور از قبیل قطر، آذربایجان، ترکمنستان رشد اقتصادی مستمر بالای ۴/۸ درصد (متوسط جنوب غرب آسیا) را تجربه کردند.

❖ بخش عمده ای از افزایش سهم تولید ناخالص داخلی منطقه جنوب غرب آسیا در طی دهه اخیر ناشی از بهبود رشد اقتصادی این کشورها بوده است. بدین ترتیب، تداوم این روند موجب سبقت گرفتن کشورهای با حجم تولید پایین تر از ایران در سال های آینده خواهد شد.

روند شاخص قدرت اقتصاد منطقه ای چهار کشور برتر منطقه جنوب غرب آسیا، دوره ۲۰۰۵ تا ۲۰۱۹

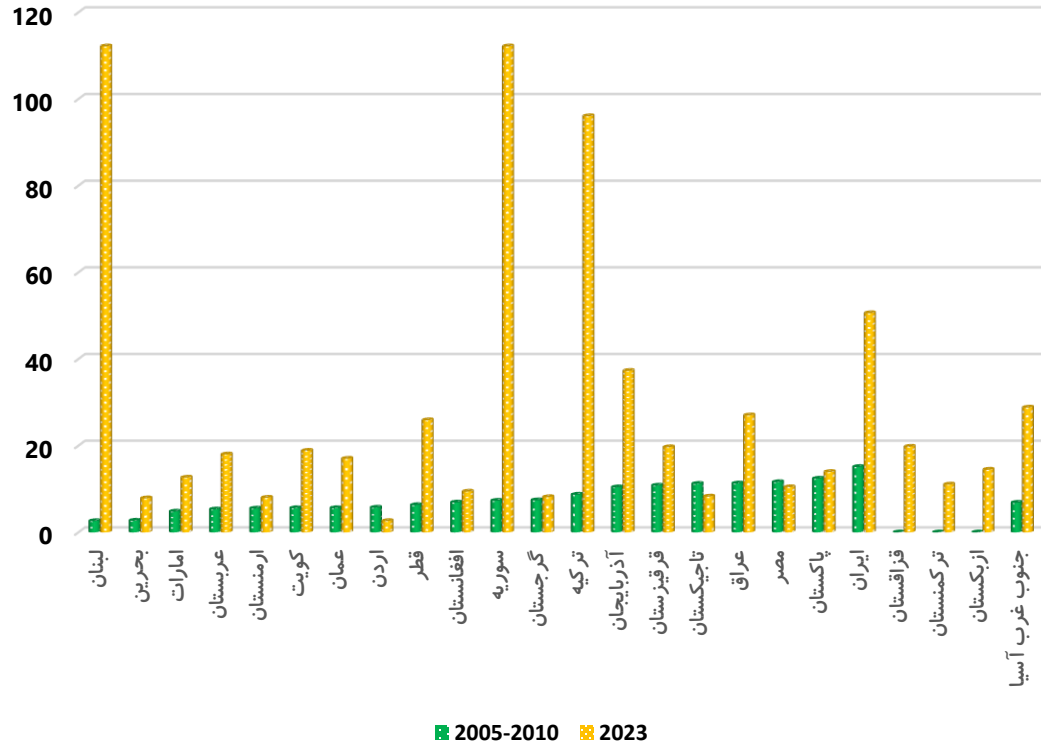

شاخص قدرت اقتصاد منطقه ای

شاخص حجم تجارت خارجی (کالا و خدمات) "یک اقتصاد در سطح منطقه می باشد. شاخص تولید ناخالص داخلی از بعد بکارگیری ظرفیت های اقتصاد داخلی برای بهبود درآمد سرانه و تحرک بخشی اقتصاد و شاخص حجم تجارت خارجی نیز از بعد بکارگیری ظرفیت های اقتصاد منطقه ای و بین المللی برای افزایش تاب آوری اقتصاد ملی و وابستگی سایر کشورها به اقتصاد منطقه نام برد.

نتایج نشان می دهد که امتیاز این شاخص برای چهار کشور ترکیه، عربستان، امارات و ایران نسبت به سایر کشورهای جنوب غرب آسیا بالاتر بوده است. نتایج بدست آمده از این شاخص حاوی دو نکته ظریف می باشد. از یک طرف، برخلاف تصور قبلی که کشورهای ترکیه و عربستان به رغم پیشتاز بودن در شاخص تولید ناخالص داخلی، در این شاخص همانند اقتصاد روند نزولی داشته اند. دلیل اصلی این که از یک طرف، شتاب رشد اقتصادی و تجارت خارجی سایر کشورهای منطقه غیر این چهار کشور، عمدتاً به نفع سایر کشورها از جمله کشورهای منطقه آسیای میانه و قفقاز و قطر سوق پیدا کرده است. دوم این که قدرت اقتصاد منطقه ای ایران نوسانی تر از دو کشور ترکیه و عربستان بوده و سطح شاخص نیز پایین تر است و تنها در دوره ۲۰۰۷ تا ۲۰۱۰ روند رو به رشدی از این شاخص برای اقتصاد ایران در سطح منطقه جنوب غرب آسیا مشاهده می شود.

مقایسه نرخ تورم ایران با کشورهای حوزه سند چشم انداز

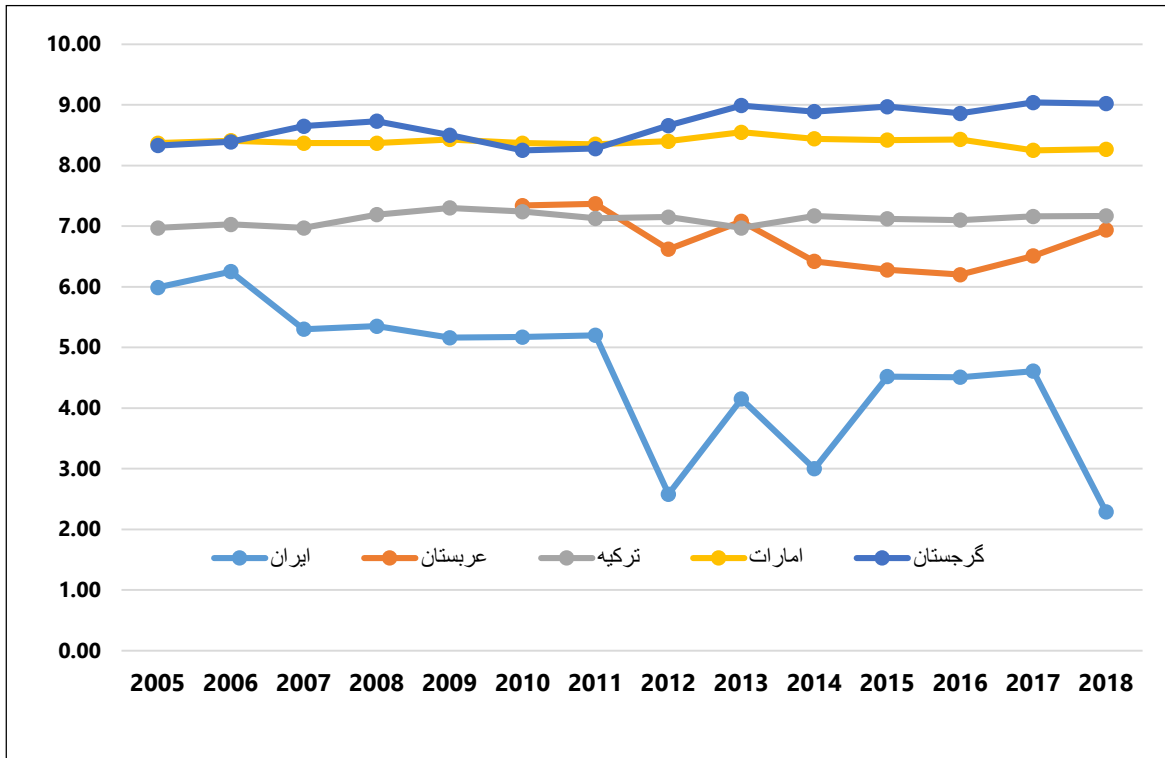

شاخص رشد سطح عمومی قیمت‌ها (تورم)

روند نرخ تورم در میان کشورهای منطقه جنوب غرب آسیا برای دوره ۲۰۰۵ تا ۲۰۲۳ نشان می‌دهد که ایران از نظر تورم در منطقه، جایگاه مناسبی نداشته و همواره مواجه با تورم دو رقمی بوده است. در ایران، نرخ تورم در سال‌های اولیه سند چشم‌انداز روند افزایشی داشته و از ۱۲/۱ درصد در سال ۲۰۰۵ به ۲۵/۳ درصد در سال ۲۰۰۸ افزایش یافت ولی در سال‌های ۲۰۰۹ و ۲۰۱۰ با سیاست‌های انضباطی پولی این روند تا حدودی مهار شد. در سال ۲۰۱۲ به دلیل اجرای قانون هدفمندی یارانه‌ها و تشدید تحریم‌ها و محدودیت واردات و شروع تغییرات در نرخ ارز، تورم روند افزایشی به خود گرفت و در این سال تورم ۳۰/۸ درصد و در سال ۲۰۱۳ به رقم کم سابقه ۳۴/۷ درصد رسید. هر چند در نیمه دوم سال ۲۰۱۳ دولت با پیگیری سیاست‌های انضباطی پولی و مالی، شاهد کاهش مستمر نرخ تورم بوده و از رقم ۳۴/۷ درصد سال ۲۰۱۳ به رقم ۱۵/۶ درصد سال ۲۰۱۴ و حتی زیر ۱۰ درصد در سال ۲۰۱۶ رسیده است. ولی این روند ادامه نیافت و با خروج آمریکا از برجام و تشدید محدودیت‌های ارزی و تغییرات در قیمت کالاها و خدمات، روند کاهشی نرخ تورم معکوس شد و به ۵۰/۵ درصد در سال

۲۰۲۳ رسیده است.

روند شاخص آزادی اقتصادی طی سال های ۲۰۰۵-۲۰۱۸

شاخص آزادی اقتصادی

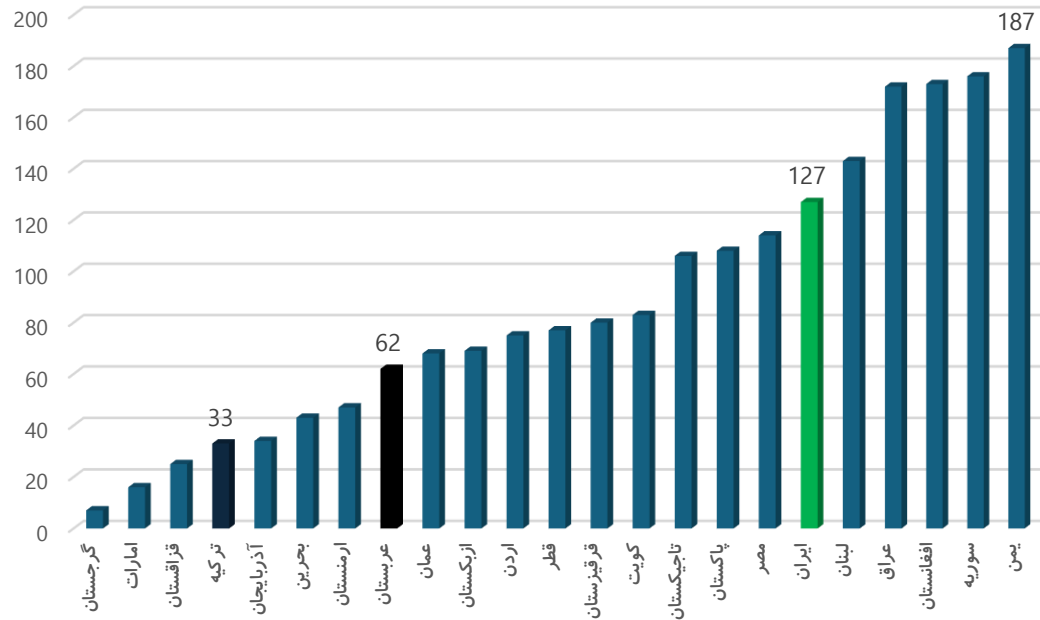
ایران جایگاه مناسبی از بعد شاخص آزادی اقتصادی در بین کشورهای حوزه سند چشم انداز ندارد. گفتنی است، رتبه ایران برای آزادی اقتصادی در سال ۱۳۸۴ (۲۰۰۵) در بین ۱۵ کشور منطقه، ۱۲ بوده و در سال ۲۰۱۰ به ۱۸ (از ۲۰ کشور) و در سال ۲۰۱۴ به ۲۰ (از ۲۰ کشور) تنزل یافته است. در ضمن، نمره آزادی اقتصادی ایران در سال ۲۰۰۵ برابر ۴/۶، در ۲۰۱۰ برابر ۲/۶ و در ۲۰۱۴ برابر ۳/۵ بوده است. شایان ذکر است مطابق نمودار روند آزادی اقتصادی ایران تا سال ۲۰۰۶ افزایشی و سپس کاهش یافته است. نمره آزادی اقتصادی در سال ۲۰۱۱ همزمان با برقراری تحریم های بین المللی بر علیه اقتصاد کشور از رقم ۲/۶ به رقم ۹/۵ در سال ۲۰۱۱ و به ۳/۵ در سال ۲۰۱۲ کاهش یافت. با تغییر مدیریت اقتصادی کشور از سال ۲۰۱۳ و اعمال برخی از اصلاحات و رفع تحریم ها، نمره آزادی اقتصادی ایران در سال ۲۰۱۳ بهبود یافته است. در سال ۲۰۱۴، بهترین نمره آزادی اقتصادی در کشورهای حوزه سند چشم انداز به ترتیب مربوط به کشورهای گرجستان، امارات و قطر بوده است.

شاخص سهولت فضای کسب و کار

رتبه فضای کسب و کار ایران در سطح جهانی برای دوره (۲۰۰۵-۲۰۲۰)

سال	رتبه ایران	تعداد کشورها
۲۰۰۵	۱۰۸	۱۳۳
۲۰۰۶	۱۱۹	۱۵۵
۲۰۰۷	۱۳۵	۱۷۵
۲۰۰۸	۱۴۲	۱۷۸
۲۰۰۹	۱۳۷	۱۸۱
۲۰۱۰	۱۴۰	۱۸۳
۲۰۱۱	۱۴۴	۱۸۳
۲۰۱۲	۱۴۵	۱۸۳
۲۰۱۳	۱۵۲	۱۸۹
۲۰۱۴	۱۳۲	۱۸۹
۲۰۱۵	۱۱۹	۱۹۰
۲۰۱۶	۱۱۸	۱۹۰
۲۰۱۷	۱۲۰	۱۹۰
۲۰۱۸	۱۲۴	۱۹۰
۲۰۱۹	۱۲۸	۱۹۰
۲۰۲۰	۱۲۷	۱۹۰

جایگاه ایران در فضای کسب و کار بین کشورهای منطقه در سال ۲۰۲۰

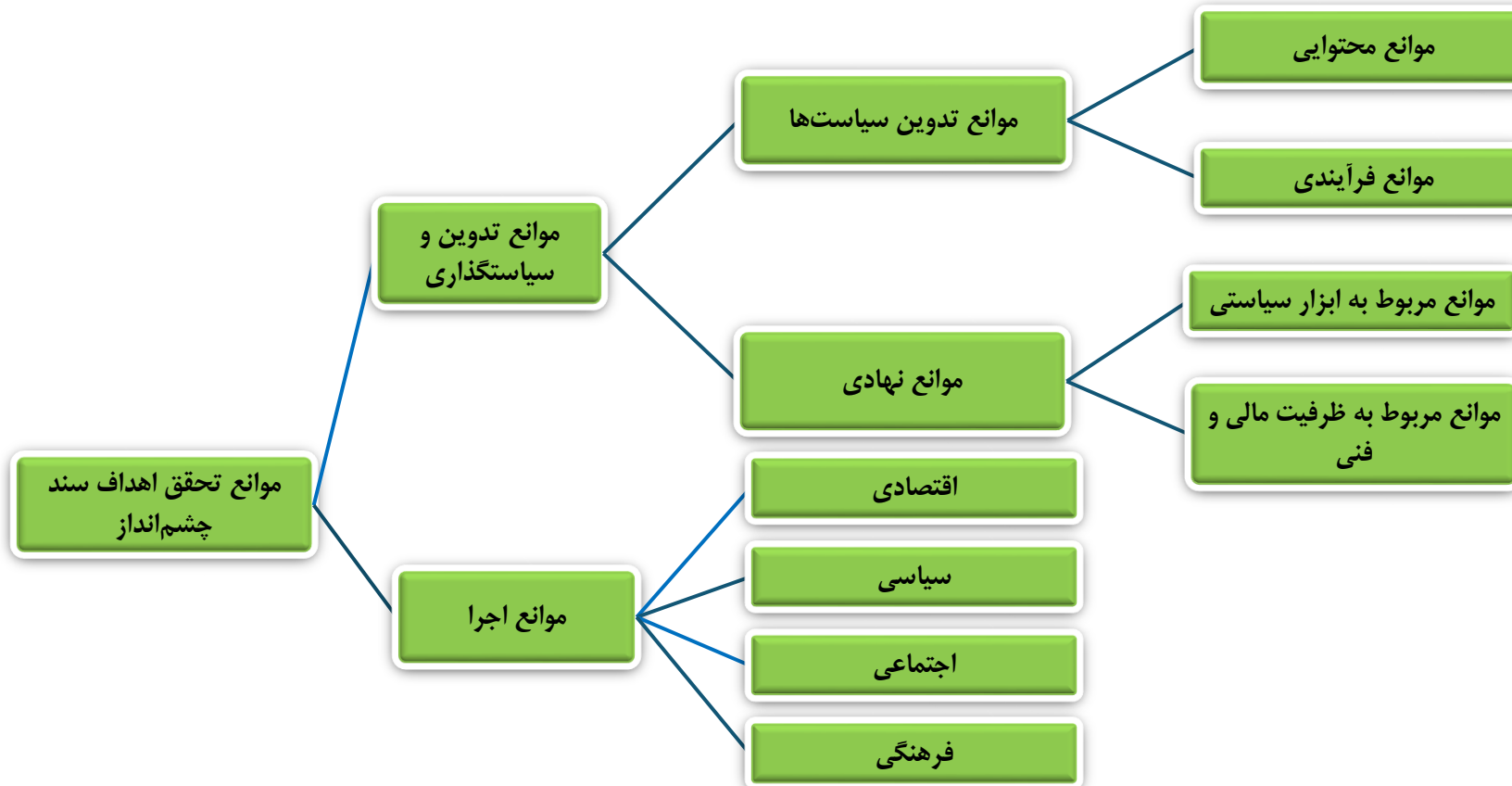
نتیجه بررسی سند چشم‌انداز ایران ۱۴۰۴

پس از بررسی شاخص‌های اقتصادی در طول دوره چشم‌انداز می‌توان گفت دستاوردها و عملکردها با اهداف سند چشم‌انداز بیست ساله فاصله دارد و حتی در برخی از موارد، شکاف کشور ایران با کشورهای حوزه سند چشم‌انداز نیز بیشتر شده است. بررسی شاخص‌های مختلف اعم از نرخ رشد اقتصادی، نرخ تورم، قدرت اقتصاد منطقه‌ای، آزادی اقتصادی و شاخص فضای کسب و کار بیانگر عدم توفیق در قرار گرفتن در مسیر توسعه اقتصاد رقابتی مورد تاکید سند چشم‌انداز برای دستیابی به رشد اقتصادی مستمر و پرشتاب و برخوردار از اشتغال کامل و برخوردار از عدالت اجتماعی است. به عبارت دیگر، مسیر توسعه اقتصاد رقابتی بیش از آنکه تحت تاثیر عوامل درونزا باشد به دلیل اثر گذاری عوامل برونزا مانند تحریم‌های بین‌المللی، محدودیت‌های ارزی، درآمدهای نفتی حاضر در لایه‌های مختلف اقتصاد ایران و فعال بودن زمینه‌های آسیب‌رسانی به فضای کسب و کار تحت تاثیر عوامل برونزا بوده است. این در حالی است که بیشتر کشورهای منطقه سند چشم‌انداز، عمق بخشی به اقتصاد خود را از طریق عوامل درونزا مانند انباشت سرمایه و توسعه فناوری و تعامل با اقتصاد جهانی پیگیری نموده و توانسته‌اند جایگاه خود را در منطقه ارتقاء دهند. چنین ساختاری علاوه بر آنکه امکان تحقق رشد اقتصادی پایدار و بالا را فراهم نکرده، موجب شده ادوار تجاری اقتصاد ایران تحت تاثیر شوک‌های داخلی و خارجی باشد و زمینه ساز رشد مستمر و پایدار فراهم نشود.

فصل چهارم:
آسیب شناسی سند چشم انداز ۱۴۰۴ ایران

دلایل ناکامی سند چشم‌انداز ایران ۱۴۰۴:

(موانع تدوین و اجرا)

عدم انسجام و سازگاری اهداف و سیاست‌های تدوین شده با یکدیگر	محتوایی	موانع موجود در زمان تدوین سند چشم‌انداز
غیر واقع بینانه بودن اهداف		
عدم سازگاری برخی از اهداف تعیین شده در سند چشم‌انداز با برنامه‌های توسعه تدوین شده		
نادیده گرفتن محدودیت منابع مالی		
تناقض بین اهداف و چالش‌های واقعی (به عنوان مثال دستیابی به جایگاه اول علمی و فناوری در منطقه با مشکلات موجود در زمینه فرار مغزها و ضعف سرمایه‌گذاری‌های تحقیق و توسعه)		
عدم استفاده از متخصصین حوزه‌های مختلف در فرآیند تدوین سند چشم‌انداز	فرآیندی	
عدم توجه سیاست‌گذاران دخیل در تدوین سند چشم‌انداز به نقاط ضعف، قوت، فرصت‌ها، تهدیدها و پویایی‌های تغییرات جامعه		
فقدان اعتماد و همکاری متقابل در میان سیاست‌گذاران دخیل در تدوین سند چشم‌انداز		
عدم توجه سیاست‌گذاران دخیل در تدوین سند چشم‌انداز به تجارب ملی، منطقه‌ای، بین‌المللی و روندها و پیش‌بینی‌های معتبر		

<ul style="list-style-type: none"> • ارزیابی و نظارت ضعیف بر اجرای سیاستها • عدم وجود ضمانت اجرایی قوی در سیاستها • وجود الزامات و محدودیت‌های قانونی در اجرای سیاستها • عدم استفاده از ابزارهای بازارمحور برای تحریک تقاضا • فقدان سازوکارهای افقی عادلانه برای حمایت از محیط مالی به خصوص در مناطق محروم • استفاده بیشتر از ابزارهای اجباری تا ابزارهای تشویقی در پیاده‌سازی سیاستها • فقدان سازوکارهای تنبیهی در صورت تخطی در اجرای سیاستها • فقدان سازوکارهای بازخورد • عدم مشارکت بخش خصوصی با دولتی در تدوین سیاستها • دیوان سالارانه بودن ساختار اداری • وجود اولویت‌ها و اهداف متناقض در سازمانها • رهبری و مدیریت نامناسب اجرای سیاستها 	<p>ابزار سیاستی</p>	<p>موانع نهادی</p>
<ul style="list-style-type: none"> • کمبود منابع مالی برای اجرای سیاستها (فقدان تأمین مالی ظرفیت مالی: پروژه‌های بزرگ و سرمایه‌گذاری‌های بلندمدت، فقدان استفاده از تخفیف‌های مالیاتی، فقدان استفاده از سازوکارهای جبرانی و پاداش‌ها) • عدم ایجاد انگیزه کافی توسط سازمانها در اجرای سیاستها 	<p>ظرفیتها (ظرفیت مالی و فنی)</p>	
<p>ظرفیت فنی: فقدان تجهیزات فنی که سبب تحویل ستاده‌های مطلوب برای سیاستهای موردنظر می‌شوند فقدان نیروی آموزش دیده فنی به منظور نظارت بر صحت آمار و ارقام گزارش شده و اهداف</p>		

ریشه‌های ناکامی اقتصادی سند چشم‌انداز ایران ۱۴۰۴

وجود تحریم‌های بین‌المللی و دوره گذار از اقتصاد دولتی به خصوصی

۱

نگاه بودجه‌ای به برنامه در دستگاه‌های اجرایی و بخش‌ها

۲

فشارهای سیاسی جهت اجرای طرح‌ها و پروژه‌های فاقد توجیحات اقتصادی و فنی

۳

عدم هماهنگی میان بودجه‌های سالانه با برنامه‌های پنج‌ساله

۴

فقدان اطلاعات آماری و به‌هنگام و
غلبه رویکردهای کمی و تکنیک‌های اقتصادسنجی بر تحلیل‌های سیاستی

۵

بلندپروازانه بودن برخی از اهداف برنامه و نبود ارتباط روشن میان اجزای برنامه

۶

ریشه‌های سیاسی ناکامی سند چشم‌انداز ایران ۱۴۰۴

قرینه پنداشتن اقتدار دولت با اندازه دولت

تأثیر شدید متغیرهای سیاسی در برنامه‌های توسعه کشور

مداخله قانونی (گاهی با دیدگاه‌های غیرکارشناسانه) در برنامه‌های توسعه

عدم انطباق دوره‌های قانونی فعالیت مجلس و دوره قانونی ریاست جمهوری

همپوشانی و تناقض برخی از قوانین و مقررات

موقت بودن فعالیت سازوکار و کارگروه‌های مربوط به تهیه برنامه و برنامه‌ریزی‌های توسعه

ضعف در پی‌ریزی نظریه دولت و تئوری پایه توسعه متناسب با آن در ایران

نظام سیاستگذاری و برنامه‌های توسعه کشورهای رقیب

ضعف در تبیین جایگاه ایران در منطقه به سبب تحولات منطقه‌ای و جهانی

نظام سیاستگذاری متفرق و چند پارچه

ریشه‌های اجتماعی ناکامی سند چشم‌انداز ایران ۱۴۰۴

۱ کم‌رنگ بودن مشارکت‌های مردمی، نهادهای مدنی و بخش خصوصی در تدوین و اجرای برنامه‌های توسعه

۲ ضعف در مشارکت مردمی و حس مالکیت

۳ عدم توجه به تنوع فرهنگی و اجتماعی

۴ ساختارهای اجتماعی ناکارآمد

ریشه‌های فرهنگی ناکامی سند چشم‌انداز ایران ۱۴۰۴

فقدان درک مشترک در خصوص مفاهیم و شاخص‌های ناظر بر توسعه

برخوردهای انفعالی و واکنشی به جای برخوردهای پیشگیرانه و فعال در فرآیند برنامه‌ریزی

ضعف فرهنگ پاسخگویی و شفافیت

فقدان فرهنگ برنامه‌ریزی بلندمدت

ضعف فرهنگ کار جمعی و مشارکت

توصیه‌های سیاستی

تدوین سند چشم انداز سپهر ایران آینده ایران (در افق ...)

توجه به نقاط آسیب پذیر کشور، نهادسازی و تنظیم قوانین و مقررات ثبات کلان اقتصادی برای دستیابی به سطح رشد اقتصادی بالاتر برای تحقق اهداف سند چشم انداز

توجه اساسی به منابع رشد به ویژه بهره‌وری کل عوامل تولید و به‌کارگیری از ظرفیت موجود اقتصاد ایران برای استمرار بخشیدن به رشد اقتصادی بالاتر و پایدار

پیاده سازی نظام ارتقای کارایی منابع سرمایه‌گذاری برای رشد اقتصادی بالاتر و استفاده از ظرفیت‌های منابع پس اندازی کشور

فراهم سازی انتقال فناوری و توسعه منابع انسانی با اصلاح ساختارهای آموزشی و پژوهشی و فناوری کشور

اصلاح نگرش در قرار گرفتن در جایگاه منطقه ای و بین المللی از بعد اقتصادی و تجاری و استفاده موثرتر و بهره مندتر از این ظرفیت ها برای افزایش درجه همگرایی اقتصادی و تجاری در سطح منطقه‌ای در حوزه آسیای جنوب غربی

باتشکر از حسن توجه شما

پیوست

سند چشم انداز عربستان در سال ۲۰۳۰

- ⑩ با ریشه‌هایی قوی
- ⑩ با زندگی رضایت‌بخش
- ⑩ با بنیانی مستحکم

جامعه پرتکاپو

- ⑩ با توجه به فرصت‌ها
- ⑩ سرمایه‌گذاری بلندمدت
- ⑩ پذیرای تجارت
- ⑩ اهرم کردن موقعیت منحصر بفرد

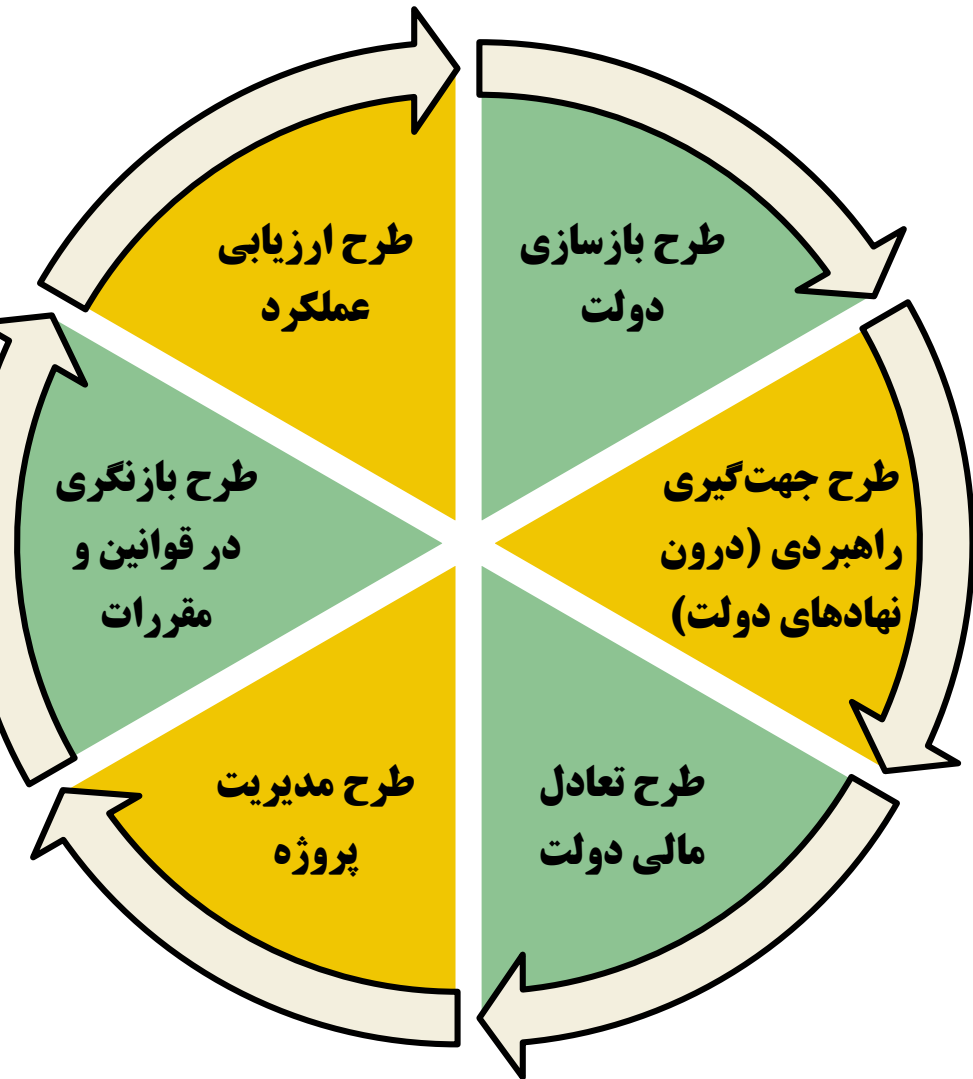
اقتصاد پررونق

- ⑩ با حکمرانی کارآمد
- ⑩ جامعه و حکومت پاسخگو

ملت بلندپرواز

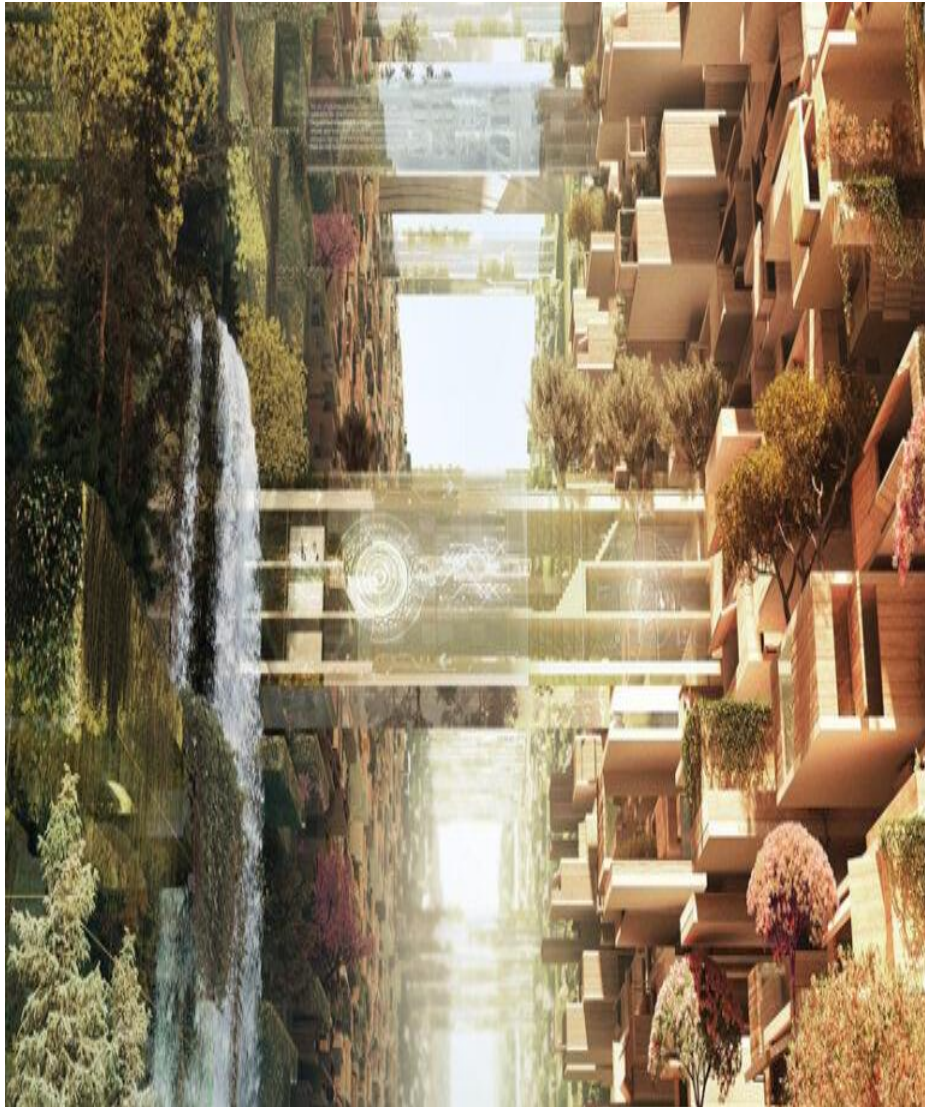

اهداف و طرح‌های پیش‌ران سند چشم‌انداز ۲۰۳۰ عربستان

- ❖ ارائه کمتر از ۵ درصد از سهام شرکت عظیم و ملی نفت "آرامکو" برای عرضه و فروش عمومی سهام آن در بازار محلی
- ❖ تبدیل صندوق سرمایه گذاری های عمومی به صندوق مستقل با دارایی هایی به ارزش تقریبی ۲ تریلیون دلار
- ❖ افزایش عایدات نفتی به میزان ۶ برابر، از ۴۳ میلیارد و ۵۰۰ میلیون دلار در سال به ۲۶۷ میلیارد دلار، آن هم از طریق حذف بسیاری از حمایت های دولتی از تولیدات انرژی
- ❖ بهبود جایگاه کشور پادشاهی عربستان سعودی و جای گرفتن این کشور در ردیف ۱۵ کشور اقتصادی برتر جهان
- ❖ افزایش سهم مشارکت بخش خصوصی در تولید داخلی از ۳.۸ درصد کنونی به ۵.۷ درصد
- ❖ افزایش سهم صادرات غیرنفتی از ۱۶ درصد از میزان تولید داخلی فعلی به ۵۰ درصد از تولید
- ❖ افزایش حجم مشارکت زنان در بازار کار و اشتغال از ۲۲ درصد به ۳۰ درصد و کاهش میزان بیکاری از ۱۱.۶ درصد فعلی به تنها ۷ درصد
- ❖ آغاز فعالیت صنعت نظامی سعودی از طریق تاسیس شرکت هولدینگ صنعت نظامی که به صورت صد درصد در مالکیت دولت خواهد بود، و پس از آن سهام آن به بازار عربستان عرضه خواهد شد
- ❖ اجرای سیستم "کارت سبز" آن هم ظرف مدت ۵ سال، به منظور بهبود فضای سرمایه گذاری

اقدامات و طرح‌های در حال انجام در راستای دستیابی به اهداف سند چشم‌انداز ۲۰۳۰ عربستان

NEOM شهری آینده‌نگر واقع در شمال غرب عربستان است که بر نوآوری، زندگی پایدار، و جذب سرمایه‌گذاری‌های بین‌المللی متمرکز است. این پروژه به عنوان یک مرکز علمی، فناوری و گردشگری طراحی شده و شامل شهرهای هوشمند و سیستم‌های حمل‌ونقل پیشرفته است.

این طرح مربوط به توسعه یک مقصد گردشگری لوکس و سازگار با محیط زیست در ساحل غربی عربستان است که شامل اقامتگاه‌های سبز، امکانات تفریحی، و جاذبه‌های گردشگری لاکچری در یک مجمع‌الجزایر منحصر به فرد می‌شود.

این طرح تمرکز بر احیای منطقه تاریخی و فرهنگی دیریه، محل پیدایش اولین دولت سعودی، دارد. شامل موزه‌ها، گالری‌ها و نمایش‌های فرهنگی است و هدف از آن ترکیب توسعه معاصر با حفظ میراث فرهنگی است.

اهداف سند چشم انداز چین در سال ۲۰۵۰

چین ساخت یک کشور سوسیالیستی بزرگ مدرن را که متمدن و از نظر فرهنگی پیشرفته است، به پایان خواهد رساند

چین ساخت یک کشور مدرن سوسیالیستی بزرگ را به پایان خواهد رساند که مرفه، قوی و از نظر اقتصادی توسعه یافته باشد

چین ساختن یک کشور مدرن سوسیالیستی بزرگ را که دموکراتیک و از نظر سیاسی توسعه یافته باشد، به پایان خواهد رساند

چین ساختن یک کشور بزرگ سوسیالیستی را به پایان خواهد رساند که هماهنگ و زیبا باشد

چین ساخت نیروهای مسلح در کلاس جهانی را به پایان خواهد رساند و توانایی دفاعی و توانایی رزمی ما به عنوان یکی از بهترین ها در جهان رتبه بندی خواهد شد

اهداف سند چشم انداز ترکیه در سال ۲۰۵۳

قرار گرفتن در میان
۵ کشور برتر در
توسعه انسانی

قرار گرفتن در میان
۵ کشور برتر در
شاخص رقابت
پذیری

قرار گرفتن در میان
۵ کشور برتر در
شاخص بهره وری

قرار گرفتن در میان
۵ کشور برتر در
رتبه بندی ظرفیت
قدرت نرم

قرار دادن امنیت
انرژی، آب و غذا
در کانون استراتژی
امنیت چند بعدی

قرار گرفتن در میان
۵ کشور بزرگ
صادر کننده در
صنعت دفاعی و
فضایی

تولید انرژی و
فناوری هسته ای با
فناوری داخلی

قرار گرفتن در میان
۱۰ کشور برتر در
توسعه مالی، توسعه
و بانکداری پروژه

سند چشم انداز هند در سال ۲۰۴۷ (هند آماده آینده)

در روند تهیه و تدوین سند چشم انداز هند ده گروه بخشی شامل دبیران وزارتخانه ها در حوزه های کشاورزی، بازرگانی، زیرساخت ها، صنعت، چشم انداز شهری، امنیت و دفاع، فناوری و حاکمیت ایجاد شده و هر گروه یک سند چشم انداز شامل شناسایی اهداف واقعی و قابل دستیابی، تهیه جدول زمانی و تعیین نقاط عطف در مدت زمان نزدیک به دو سال تهیه و تدوین کرده اند.

گروه های بخشی هشت ابرروند (megatrends) را که پیش بینی می شود تا سال ۲۰۵۰ جهان را تغییر دهند در اسناد چشم انداز خود منظور نموده اند. این روندها شامل تغییرات در جمعیت هند و آفریقا، توزیع درآمد، افزایش بلایای مرتبط با آب و هوا و تحولات مخرب مختلف در فناوری و ژئوپلیتیک می باشد.

اهداف سند چشم انداز هند در سال ۲۰۴۷ (هند آماده آینده)

اقتصاد هند تا سال ۲۰۴۷ به ۳۰ تریلیون دلار آمریکا با تولید ناخالص داخلی سرانه ۱۷۵۹۰ دلار آمریکا خواهد رسید.

افزایش صادرات هند تا سال ۲۰۴۷ به ۸.۶۷ تریلیون دلار و واردات به ارزش ۱۲.۱۲ تریلیون دلار

رهایی دستاوردهای دفاعی هند از اتکای خارجی به همراه نقشه راه «فضای هند در جهان در سال ۲۰۴۷»

قراردادن هند به عنوان قطب فناوری سبز و توسعه مهارتها

پیشرو بودن در حوزه فناوری

تعیین مراکز استراتژیک با هدف جهانی شدن رهبری هند

